

Безбар'єрність у бібліотеці: огляд публікацій і ресурсів

**Дайджест кращих практик
з досвіду бібліотек України**

**Дніпро
2025**

Управління культури, туризму, національностей і релігій
Дніпропетровської обласної державної адміністрації

КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

Відділ наукової організації і методики бібліотечної роботи

Безбар'єрність у бібліотеці: огляд публікацій і ресурсів

*Дайджест кращих практик
з досвіду бібліотек України*

Дніпро
2025

УДК 027:316.77](477)(082)
Б 39

Упорядник І.М. Білоус

Безбар'єрність у бібліотеці: огляд публікацій і ресурсів: дайджест кращих практик з досвіду бібліотек України / Управління культури, туризму, націонал. і релігій Дніпропетр. облдержадміністрації, Дніпропетров. обл. універсал. наук. б-ка ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія; упоряд. І. Білоус, ред. І. Голуб. – Дніпро: ДОУНБ, 2025. – 81 с.

© КЗК «ДОУНБ», 2025

Зміст

Від упорядника	5
Розділ 1. Формування доступного бібліотечного середовища для кожного: від фізичної доступності до інклюзії	6
Тітова Н. Колонка редактора	6
Вилегжаніна Т. Бібліотека без бар'єрів: доступне середовище для людей з інвалідністю	7
Бібліотека – територія добра та надії публічної бібліотеки	11
Лугина І. Інклюзивний простір публічної бібліотеки	13
Тюркеджи Н. Бібліотечно-інформаційне обслуговування	15
Герасимова Н., Шульга І. Нові інклюзивні послуги бібліотеки	18
Волян Н. Бібліотека – простір рівних можливостей	20
Конопльова М. У Запоріжжі відкрили першу в місті читальню з інклюзивним спрямуванням	22
У 26-ти громадах Дніпропетровщини бібліотеки обладнані тифлокомплексами	23
Поліщук П. Безбар'єрність у наданні послуг для осіб з інвалідністю	25
Центр обслуговування людей з інвалідністю «INVA-INFORM».....	27
Інклюзивні проєкти у бібліотеці	28
Резніченко Н. Бачити дітей серцем – безбар'єрність в бібліотеці для дітей	31
У Львові відкрили Сенсотеку – унікальний інклюзивний бібліотечний простір	33
Потимко О. Видання і поширення книг шрифтом Брайля та аудіокниг в Україні	35
У Рівному стартував соціальний проєкт для військових, які втратили зір .	37
«FreeDreams» – простір успіху, зустрічей та ідей	38
У Житомирській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Олега Ольжича створено безбар'єрний простір	39
Розділ 2. Цифрова інклюзія в бібліотеках України: крок до рівних можливостей	41
XIV Львівський міжнародний бібліотечний форум: бібліотеки на передовій змін	41
Тітова Н. Повнотекстові електронні бібліотеки як інструмент безбар'єрного доступу до фондів бібліотеки	44

Шевченко О. Безбар'єрність – визначений вектору українського суспільства	46
Бібліотеки як хаби цифрової освіти сприяють цифровій трансформації в Україні	47
Романуха З. Обслуговування користувачів з інвалідністю в Рівненській ОУНБ	50
Безбар'єрність для всіх в бібліотеках Білгорода-Дністровського ...	51
Розділ 3. Соціальна інтеграція та інформаційна безбар'єрність через бібліотеку: досвід і практики	53
Зюлева Ю. Бібліотеки – гарантований простір безбар'єрності	53
Шматько О., Янклевич Л. Бібліотека як відкритий простір для соціалізації користувачів з особливими потребами	55
Шевченко О. Бібліотека – територія без бар'єрів	59
Безбар'єрність як цінність: можливості та перспективи бібліотек і закладів культури у створенні безбар'єрного простору»: інформаційна година	61
Безбар'єрність у бібліотеках Житомирської області: простір рівних можливостей для всіх	62
Повір у себе: для людей з обмеженими фізичними можливостями	64
Шестакова О. Тиждень креативної терапії – інноваційна форма роботи з користувачами, які мають інвалідність	66
Ракша А. Діти з обмеженими фізичними можливостями в бібліотечному просторі: з досвіду роботи Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки	68
Борисенко Т. Бібліотеки Павлограда, рік 2024: зберігаємо ментальне здоров'я, наближуємо Перемогу!	70
Радченко Я. «Допомагаємо адаптуватися на новому місці та самореалізуватися»: як діє безпечний простір для жінок та дітей у Запоріжжі	72
Приріз Г. Життя без обмежень, коли бібліотека поруч	75
Спаріхіна Н. Мистецтво бути собою: виставка художниці та особлива історія Юлії Мамрак у Дніпрі»	76
У бібліотеці Олександрівського району (вул. Гоголя, 66) відбулася панельна дискусія «Інклюзивна бібліотека – стратегія, ресурси, можливості»	78
Львівська муніципальна бібліотека розробила унікальний гайд про те, як подавати інформацію для незрячих	80

Від упорядника

Відділ наукової організації і методики бібліотечної роботи ДОУНБ рекомендує до вашої уваги дайджест кращих практик бібліотек України «Безбар'єрність у бібліотеці: огляд публікацій і ресурсів». Він має 3 розділи.

У збірнику наведені найбільш цікаві факти і події з роботи бібліотек із реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні, у процесі допомоги користувачам з обмеженими фізичними можливостями, приклади успішних практик в інтеграції безбар'єрності як нової суспільної норми.

Керівники структурних підрозділів бібліотек області, представники громадськості, медіа-структур розповідають про важливість безбар'єрності для публічних бібліотек, електронні ресурси та технології у публічних бібліотеках. Тексти подані в скороченому повному, на повні тексти, їхніх авторів і джерела подані посилання після основного тексту.

Сподіваємось, що узагальнений доробок кращих практик бібліотек України можна вважати скромним внеском у розвиток бібліотечної справи Дніпропетровщини.

КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

відділ наукової організації методики бібліотечної роботи

бул. Батальону Дніпро, 10, м. Дніпро, 49006

e-mail: metod@libr.dp.ua

РОЗДІЛ 1.

ФОРМУВАННЯ ДОСТУПНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ КОЖНОГО: ВІД ФІЗИЧНОЇ ДОСТУПНОСТІ ДО ІНКЛЮЗІЇ

***Надія Тітова,**
директорка КЗК «ДОУНБ»,
голова Дніпропетровської бібліотечної асоціації,
заслужений працівник культури України*

Колонка редактора

Книгу та процес читання сьогодні доцільно розглядати як каталізатор культурного та економічного розвитку країни. Отже реалізація Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія», схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.03.2023 року №190, є важливою і необхідною умовою гарантування національної безпеки України.

Відповідно до «Національної Стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» та «Плану заходів із впровадження безбар'єрного простору у Дніпропетровській області на 2023–2024 роки» бібліотекам області доручена реалізація надзвичайно важливого флагманського проєкту «Цифрова безбар'єрність публічних бібліотек». Варто зазначити, що на сучасному етапі, в умовах воєнного часу, необхідність безбар'єрного доступу до різних сфер діяльності різко зросла.

Метою проєкту є створення безперешкодного доступу до різноманітних послуг для всіх груп населення територіальних громад Дніпропетровської області. Перед публічними бібліотеками області поставлено завдання: забезпечити рівні можливості жителям громад, реалізовувати

свої права та отримувати послуги шляхом інтегрування інформаційної, цифрової та соціальної безбар'єрності.

Посилання:

Тітова Н. Колонка редактора. Вісник Дніпропетровської бібліотечної асоціації: Інформаційний бюлетень. Вип. 9. 2023. Дніпро: ДОУНБ, ДБА. 2023. С. 1.

*Тамара Вилегжаніна,
в. о. генерального директора
Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого,
заслужений працівник культури України*

**Бібліотека без бар'єрів: доступне середовище
для людей з інвалідністю**

Інклюзивна освіта і культура передбачають створення комфортного комунікаційного середовища для членів суспільства. Люди, зокрема діти, не можуть бути ізольованими від суспільства через особливості соціального становища, фізичного розвитку чи інвалідність. А соціальна взаємодія представників різних верств населення є необхідною для розвитку, формування особистості та демократичного суспільства. На державному рівні стосовно таких осіб прийнято нормативно-правові документи, з-поміж них – Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р). «Метою Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та грома-

дзянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики».

Публічні бібліотеки такими виданнями не комплектують. Щодо видання книг шрифтом Брайля нам надав коментар директор видавництва «Фоліо» О. Красовицький, який зазначив, що держава щорічно фінансує лише видання підручників як шрифтом Брайля (наклад 100–250 пр.], так і для слабозорих (наклад 500–700 пр.]. Підручники закуповує Міністерство освіти та науки України за державні кошти і передає у спеціальні школи-інтернати та інші дитячі заклади, які цього потребують. Але доцільним, певно, є видання й художньої літератури – як за шкільною програмою, так і для позашкільної освіти для дітей з вадами зору. Щодо випуску цього виду книг і розширення репертуару О. Красовицький додав, що видавництво «Фоліо» має в наявності 50 назв книг шрифтом Брайля і приблизно 100 назв книг для слабозорих. Це українськомовна художня література для дорослих і дітей – класична, сучасна, перекладна. Розв'язанням проблеми забезпечення книгами осіб з вадами зору опікуються деякі обласні державні адміністрації (Дніпропетровська, Івано-Франківська, Харківська) і міські мерії (міст Маріуполь, Запоріжжя]. Так, у Запоріжжі на базі однієї з публічних бібліотек міста створено т. зв. ресурсну бібліотеку, де зберігається інклюзивна література. Крім того, існують кілька фондів, що видають книжки власним коштом. Наприклад, благодійна організація «Фонд родини Нечитайло» видає книжки шрифтом Брайля – 10–15 назв на рік, накладом до 100 пр. Цей фонд та організація «Здоров'я майбутнього» створили бібліотеку, в якій можна замовити в тимчасове користування книжки для дітей шрифтом Брайля на спеціальному сайті (<http://braillem.com>]. Це можуть робити як окремі особи, так і організації. Послуга з пересилання книг є безкоштовною. Книги представлені у трьох розділах: література для дітей

дошкільного, молодшого шкільного та середнього шкільного віку. Бібліотека містить видання не лише українських, а й закордонних авторів. Це не перша спроба створення в Україні бібліотечного онлайн-сервісу для людей з порушеннями зору. Раніше ми повідомляли про те, що в країні запустили онлайн-бібліотеку аудіокнижок «Ліхтар», яка має інклюзивний інтерфейс. Український художник та ілюстратор О. Петренко-Заневський розробив унікальний кириличний шрифт, пристосований до потреб українських читачів, які мають труднощі із розпізнаванням друкованих знаків. Не стоять осторонь і публічні бібліотеки, котрі приділяють значну увагу роботі з джерелами в аудіоформаті. Так, Рівненська ОУНБ створила сайт «Аудіобібліотека» для прослуховування книг і подкастів на допомогу користувачам із вадами зору, де бібліотечні аудіоресурси згруповані в шести рубриках: «Автори Рівненщини», «Аудіокниги», «ІНВА.Net», «Аудіоподкасти», «Аудіоекскурсії», «Підручники» (<http://audio.lib.rv.ua/>). Постійний моніторинг, узагальнення досвіду свідчать як про системні напруження, притаманні всім публічним бібліотекам, так і про окремі творчі ексклюзивні проекти. Пільгове обслуговування осіб з інвалідністю визначено у правилах користування всіх книгозбірень. Бібліотечні фахівці комплектують та видають додому добірки книг за попереднім замовленням, коли члени родини / опікуни / волонтери / соціальні працівники, надавши відповідний документ-підтвердження, можуть замовити літературу й отримати її для особи з інвалідністю. Публічні бібліотеки активно співпрацюють із фондами, в т. ч. іноземними, громадськими організаціями, реабілітаційними, спеціалізованими центрами, використовуючи різні форми діяльності.

Вже 15 років у Херсонській ОУНБ ім. Олеса Гончара діє Центр обслуговування користувачів з особливими потребами, котрий було створено за підтримки Посольства

США в Україні та Міжнародного благодійного фонду FORCE (Нідерланди). Місія Центру – забезпечити фізичний та інтелектуальний доступ до інформації особам з інвалідністю, через яку їм важко або неможливо використовувати загальнодоступні ресурси. Це стосується також людей з тимчасовою інвалідністю, наприклад, унаслідок нещасного випадку, а також тих, що мають певні обмеження через вікові зміни. Основний фонд Центру становить література шрифтом Брайля та видання на електронних носіях, аудіокниги. В Центрі представлено спеціальне обладнання для таких людей. У бібліотеці можна скористатись як стаціонарними, так і портативними електронними збільшувачами. Нині цей підрозділ бібліотеки є не тільки пунктом доступу до інформації, а й інклюзивним майданчиком для реалізації творчих ідей, інтелектуального спілкування, культурного дозвілля та створення різноманітних громадських ініціатив, спрямованих на вирішення актуальних проблем людей з інвалідністю. На базі Центру діють два театри. Один із них – інклюзивний театр «Звичайна роль – особливий актор». Його учасники – діти-аутисти, діти з синдромом Дауна та з ДЦП. До речі, це перший в Україні інклюзивний театр при бібліотеці, який дає унікальну можливість особливим дітям реалізувати свій потенціал і розвинути власні здібності та привернути увагу суспільства до їхніх проблем. Другий театр – інклюзивний ляльковий театр, в якому лялькарями є діти-аутисти. Створено його за ініціативою батьків, котрі виховують дітей з розладами аутистичного спектра. В основі цього проєкту – лялькотерапія, тобто арттерапевтичний метод, корисний та ефективний для таких дітей.

Мультимедійний центр «Долонька добра» Центральної бібліотеки для дітей ім. В. Стефаника Стрийської МЦБС Львівської області став у міській громаді потужним центром для спілкування дітей з інвалідністю, комуніка-

ційним майданчиком, що дає змогу інтегруватись у місцеву громаду. Центр пропонує комплекс заходів із забезпечення прав таких дітей та допомогу в розвитку їх розумових, сенсорних, рухових, фізичних можливостей.

Посилання:

Вилегжаніна Т. Бібліотека без бар'єрів: доступне середовище для людей з інвалідністю. Бібліотечна планета. 2022. №1. С. 4–8.

Бібліотека – територія добра та надії

Комунальна установа «Міська публічна система міста Запоріжжя» має успішний досвід реформування. Останні декілька років міська влада Запоріжжя приділяє чималу увагу розвитку бібліотек. Суттєві зміни відбулись у важливому: з'явилися сучасні інтер'єри, автоматизовано більшість процесів роботи, з'явилися нові послуги і проєкти.

Завдяки бібліотечній реформі, 1 вересня 2022 року, відкрилася ще одна, 11-та оновлена бібліотека, яка має інклюзивне спрямування. Сучасна бібліотека розташована у Вознесенівському районі міста Запоріжжя по вул. Незалежної України, 68 а. Її відкрито у складний для країни час, у прифронтовому місті, яке постійно обстрілює ворог, і в той час, коли користувачам, як ніколи, потрібна її підтримка.

Реконструкцію закладу було розпочато Департаментом культури і туризму Запорізької міської ради, ще у мирному 2021 році (з місцевого бюджету було виділено 2,3 млн грн). Підготовка йшла поступово і включала, також, публічні обговорення.

У Центральній бібліотеці КУ «МПБС м. Запоріжжя» було організовано панельну дискусію «Інклюзивна бібліотека – стратегія, ресурси, можливості», де до розробки

концепції діяльності інклюзивної бібліотеки долучились досвідчені фахівці та партнери: Запорізьке обласне відділення Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Українська Спілка інвалідів – УСІ»; комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради; Запорізький Національний Університет (ЗНУ) – кафедра спеціальної освіти та психології; Запорізька обласна організація Українського товариства глухих; Запорізька обласна організація ТОВ «Червоного Хреста України». Спікери та гості заходу, спеціалісти з освітньої та соціальної інклюзії, виносили на розгляд важливі проблеми та пропозиції аби зробити максимально ефективною діяльність нової бібліотеки, використовуючи весь потенціал оновленого простору та враховуючи потреби користувачів, щоб у майбутньому робота нової бібліотеки якнайкраще забезпечила соціальну взаємодію людей з особливими потребами, їхню подальшу самореалізацію, всебічний розвиток та соціалізацію в суспільстві.

В результаті довгої і змістовної роботи, з'явилась не просто книгозбірня, але й величезний світ соціальних комунікацій, справжній культурний центр з новими книгами, сучасними технологіями і послугами. Максимально все зроблено для ефективної діяльності бібліотеки, використано весь потенціал закладу та враховано потреби користувачів. Дотримано всі вимоги щодо архітектурної безбар'єрності і доступності для людей з інвалідністю, враховано потреби кожної людини – людини з порушеннями опорно-рухового апарату, з порушеннями зору, слуху. Облаштовано пандус, вбиральню, проходи для зручності пересування читачів на візках. По всій площі бібліотеки є спеціальна тактильна розмітка для людей з порушенням зору, усі таблички з надписами дубльовані шрифтом Брайля.

У дизайні бібліотеки, де переосмислено весь простір, з'явилися цікавинки для дітей: «бібліосхованки», активна зона ігрово-room, релакс-відпочинок, ляльковий театр.

Важливим стало поповнення книжкового фонду спеціальною літературою. Департаментом культури та туризму Запорізької міської ради та за підтримки міської влади придбано літературу на півмільйона гривень: 43 комплекти (це приблизно 250 книг) шрифтом Брайля та 72 книги вісімнадцятим кеглем для людей з порушенням зору. Книги призначені для різних вікових категорій та різних інтересів читачів.

Для людей з порушенням слуху встановлено сервіс УТОГ – інноваційне рішення від ВГОІ «Українське товариство глухих», з яким стає доступним відеозв'язок з професійним перекладачем жестової мови 24 години на добу 7 днів на тиждень. Це допомагає долати бар'єри та дозволяє жити повноцінним життям кожному, хто спілкується жестовою мовою.

Посилання:

Бібліотека – територія добра та надії. Блог Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого.
URL:<https://oth.nlu.org.ua/?p=8285>

*Іванна Лугина,
директорка КЗ «Централізована бібліотечна
система» Старожинецької міської ради
Чернівецького району Чернівецької області*

Інклюзивний простір публічної бібліотеки

Одним із пріоритетних напрямів державної політики в бібліотечній сфері є впровадження інклюзії, яка виключає

будь-які форми дискримінації читачів: за фізичним, національним показником, або через певні особливості поведінки, а також створює для всіх користувачів відповідні умови для отримання повноцінних якісних полуг. Бібліотечно-інформаційне обслуговування на основі інклюзії передбачає необхідність формування спеціального комунікаційного середовища для обслуговування усіх категорій користувачів, зокрема, і з обмеженнями у життєдіяльності.

Бібліотеки ЦБС намагаються завжди відповідати актуальним світовим тенденціям, що покликані вирішувати важливі проблеми громади. Протягом багатьох років бібліотеками надавалися послуги особам з інвалідністю загальних груп захворювання. В той же час поза увагою бібліотеки певний час залишалися жителі з порушеннями зору, слуху та опорно-рухового апарату. Їх обслуговування в бібліотеці потребує особливих умов, значних фінансових витрат, нових знань та нестандартних підходів.

Участь Сторожинецької центральної бібліотеки у конкурсі проєктів програми «Інтернет у публічних бібліотеках «LEAP-VI» за сприяння посольства США в Україні дало можливість забезпечити ефективне обслуговування користувачів саме цієї категорії.

Так, починаючи з 2008 року, коли відбулося відкриття у Сторожинецькому будинку національних культур філії Інтернет-центру для людей з інвалідністю, впровадження цієї інновації в діяльність бібліотеки розвивалося в напрямі формування інформаційної зони для організації доступу людей з інвалідністю до веб-ресурсів, облаштування доступності та постійного інформування користувачів про зміни в державі стосовно їхніх потреб та питань.

Сьогодні цей центр є не тільки центром доступу до інформації, а й культурно-дозвілєвим інформаційним центром інклюзії. Це – своєрідний майданчик для соціальної адаптації, реалізації творчого потенціалу, спілкування людей

з інвалідністю та родин, що виховують дітей з особливими потребами. Тут регулярно відбуваються навчальні, інформаційні благодійні заходи, літературні зустрічі, АРТ-терапевтичні заняття «Творчість без обмежень» тощо. Особливі відвідувачі спілкуються, навчаються, проявляють себе.

Попри вади здоров'я, відвідувачі культурно-дозвілєвого інформаційного центру у Будинку національних культур займаються творчістю та постійно беруть участь у місцевих, регіональних та всеукраїнських конкурсах та фестивалях. Репетиції відбуваються у приміщенні центру, де вони можуть без перешкод зустрічатися, читати, вчитися, займатися...

Особливу увагу працівники бібліотек Сторожинецької територіальної громади приділяють саме навчанню людей з особливими потребами цифрової грамотності. З цією метою створено й користується значним попитом бібліотечний додаток «Дія в один клік». Завдання бібліотеки – спростити користувачам опанування нових матеріалів.

Посилання:

Лугина І. Інклюзивний простір публічної бібліотеки. Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2022. №3. С. 25–28.

***Наталія Тюркеджи,**
аспірантка Харківської
державної академії культури*

Бібліотечно-інформаційне обслуговування

В інформаційну добу, коли знання стають особливо вагомими, загострюється питання доступу до цих знань. Саме тому бібліотеки покликані сьогодні ставати місцем трансформації особистості та реалізації її можливостей, а

їхній персонал – навігатором у світі знань. У цих процесах не останню роль відіграє впровадження та використання асистивних (допоміжних) технологій у бібліотеках, адже йдеться не просто про доступність інформації, а про інклюзію в бібліотечних установах.

Сьогодні у світі системно питаннями розроблення та впровадження асистивних технологій у різних сферах життя людей з особливими потребами займаються фахівці з медицини, робототехніки, комп'ютеризованих систем управління, працівники освіти, культури.

На сьогодні, за даними ООН, лише кожна десята людина, яка потребує допомоги, має доступ до допоміжних технологій. Без них такі люди часто почувають себе виключеними з суспільства, живуть немов би в умовах ізоляції, їм важко на рівні з іншими вирішувати свої життєві проблеми. У документах Організації Об'єднаних Націй наголошується, що проблема обмеженого доступу до асистивних технологій має бути вирішеною найближчим часом. З огляду на це, щорічно відбувається Всесвітній саміт досліджень, інновацій та освіти з асистивних технологій (GREAT), ініціативи якого спрямовані на покращення якості життя людей з особливими потребами. У рамках цього саміту проводяться різноманітні заходи, метою яких є:

- просування пріоритетної програми досліджень;
- налагодження дослідницької співпраці у суміжних галузях;
- визначення економічного впливу та витрат під час розроблення, виготовлення та впровадження допоміжних технологій;
- розроблення моделей надання послуг та презентація найкращих практик їхнього впровадження;
- пошук нових можливостей фінансування досліджень та виробництва;
- втілення інноваційної освіти;

- висвітлення новаторських досліджень у галузі допоміжних технологій;
- підвищення рівня обізнаності світової спільноти та її заінтересованості щодо використання асистивних технологій.

Конвенція ООН про права людей з інвалідністю, яку Україна ратифікувала 2009 р., вимагає від урядів задоволення потреб громадян у допоміжних технологіях. А однією з Цілей сталого розвитку документ визначає – проголошення скорочення нерівності в суспільстві. Оскільки бібліотеки є центрами отримання інформації, то для досягнення цих вимог вони стають саме тим інструментом, який наближає втілення теоретичних напрацювань у практику. Одне з пріоритетних завдань бібліотеки в сучасному суспільстві – надання вільного доступу до мережі «Інтернет», різноманітних онлайн-інструментів, ресурсів для навчання, працевлаштування, проведення досліджень, організації дозвілля тощо. І, в першу чергу, це стосується людей з особливими потребами. На жаль, в Україні ще й досі не приділяється належної уваги вирішенню цих проблем. Причиною цього, на нашу думку, є застаріла законодавча база, недостатнє та нестабільне фінансування бібліотек. Адже саме нестача коштів стає головною перешкодою адаптування приміщень, організація особливих послуг для цієї категорії користувачів.

Дослідники дедалі частіше звертають увагу на рівень доступності до бібліотечних ресурсів у віртуальному просторі. Харківські науковці, проаналізувавши 177 сайтів національних бібліотек світу на відповідність принципам доступності WCAG, дійшли висновку: тільки 19% з них цілком відповідають визначеним критеріям. Було, зокрема, виявлено, що для забезпечення вебдоступності бібліотекам потрібно впроваджувати постійний аудит доступності вла-

сних сайтів, а також забезпечувати якісно новий рівень взаємодії з користувачами з особливими потребами.

В останні роки в Україні спостерігається позитивна динаміка зі створення центрів обслуговування людей з особливими потребами. Це стало можливим винятково завдяки фінансовій підтримці різних міжнародних фондів, грантових програм. Поява подібних інтернет-центрів та інклюзивних читальних залів допомагає зробити доступною інформацію для тих, хто більше за всіх цього потребує. Адже до послуг цієї категорії користувачів тут не тільки спеціальне програмне забезпечення, вільний доступ до Інтернету, адаптовані робочі місця, тренажери для зору, медіа-фонд аудіокниг, але й різні заняття з розвитку комп'ютерної грамотності.

Посилання:

Тюркеджи Н. Бібліотечно-інформаційне обслуговування. Бібліотечний вісник. 2021. №1. С. 48–53.

Надія Герасимова,
завідувачка інформаційно бібліографічного відділу,
Інна Шульга,
головна бібліотекарка інформаційно-бібліографічного відділу
Центральної міської публічної бібліотеки
ім. В.Г. Короленка, м. Маріуполь

Нові інклюзивні послуги бібліотеки

Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Одна з цілей розвитку, поставлена в Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до

2030 року», – скорочення нерівності та впровадження програм створення доступного середовища для повноцінної участі людей з особливими потребами в економічному та суспільному житті. В умовах бібліотеки не вирішити всіх проблем людей з інвалідністю по зору, але, використовуючи доступні форми роботи, можна успішно вирішувати деякі з них. У грудні 2020 року модератори дискусійного клубу Docudays UA Центральної міської публічної бібліотеки (ЦМПБ) ім. В. Г. Короленка Інна Шульга і Надія Герасимова взяли участь у навчальній онлайн-конференції кіноклубів Досу/ДІЄ». Понад 70 модераторів кіноклубів Мережі вчилися готувати та реалізовувати адвокаційні заходи Мережі вчилися готувати та реалізовувати адвокаційні заходи. Своїм досвідом з учасниками ділилися громадські та політичні діячі, правозахисники та фахівці з комунікацій. Разом з експертами модератори з'ясовували, як аналізувати проблеми місцевої громади, планувати кроки для підтримки процесу сталого розвитку українського суспільства, вчилися застосовувати документальне кіно як дієвий інструмент в право-просвітницькому процесі.

На базі отриманих знань був підготовлений проєкт «Чути, щоб бачити» дискусійного клубу Docudays UA ЦМПБ ім. В.Г. Короленка, який переміг в рамках «Кампанії з підвищення рівня впливу суспільства на процеси прийняття рішень на місцях і розвитку демократичних стандартів». Його бюджет склав 1 000 євро. Партнерами проєкту стали 14 громадських організацій і комунальних установ.

Обладнання, отримане в ході реалізації проєкту «Чути, щоб бачити», включає 1 передавач і 5 приймачів, які дають можливість людям з інвалідністю по зору повноцінно сприймати події, що відбуваються на екрані або сцені, представляти предмети, людей і т. п. Для того, щоб поширити ідею створення доступного культурного середовища в місті для людей з функціональними обмеженнями

по зору, бібліотекарі поділилися інформацією про наявність радіогідів з колегами з інших установ культури та запропонували їм безплатно орендувати прилади для обслуговування цієї категорії людей. Наприклад, тифлокоментування вистав, екскурсій, виставок, але не відокремлювати людей з функціональними порушеннями зору від інших відвідувачів і не заважаючи людям з нормальним зором.

Підбиваючи підсумок, можна константувати, що в ході реалізації проєкту бібліотекарям вдалося провести тринадцять заходів для людей з функціональними порушеннями зору. А щирі слова подяки, вдячності та усміхнені обличчя людей, залучених до корисного і повноцінного дозвілля, – це оцінка праці команди, що здійснювала проєкт.

Бібліотекарів і надалі надихає можливість надавати інклюзивні послуги корисного дозвілля, і вони продовжують працювати у цьому напрямку.

Посилання:

Герасимова Н., Шульга І. Нові інклюзивні послуги бібліотеки. Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2022. №1. С. 23–24.

***Наталія Волян,**
завідувача науково-методичним відділом
Рівненської ОУНБ*

Бібліотека – простір рівних можливостей

Відбувся тренінг для бібліотекарів Рівного на тему «Бібліотека – простір рівних можливостей». Захід складався з трьох секцій та пропонував теоретичні, практичні та інтерактивні заняття. У межах тренінгу руйнували стереотипи про людей з інвалідністю, вчилися коректно спілкуватися та коректно називати людей з інвалідністю, розширю-

вали словниковий запис, розглядали ситуації поведінки з людьми з порушеннями зору, слуху, що пересуваються на кріслах колісних та ментальними порушеннями.

Розбиралися що таке універсальний дизайн, його принципи та які групи людей у його фокусі. Розглянули практики універсального дизайну у бібліотечному середовищі. З'ясовували, що таке інклюзивна бібліотека та на яких ключових стовпах вона базується. Обговорювали, які бар'єри існують у бібліотеках в доступності, комфортності, отриманні інформації, культурних послуг, наявності обладнання та організації просторів.

Згадали про всесвітньо відомих людей з інвалідністю та руйнували міфи на життєвих прикладах: Маделін Стюарт – моделі з синдромом Дауна, Девіда Бланкетта – незрячого міністра внутрішніх справ в уряді Тоні Блера, Піта Еккерта – всесвітньо відомого незрячого фотографа, Дональда Сазарленда – актора «Голодних ігор», що з дитинства бореться з поліомієлітом, Кіма Піка – людини з синдромом саванта.

Дізналися, як здійснювати соціальну підтримку людей з інвалідністю через розгляд конкретних практичних випадків, конфліктних ситуацій, які можуть статися і як діяти бібліотекарю. Практично знайомилися з додатками штучного інтелекту для підтримки людей з інвалідністю аби зрозуміти, як бачить людина з порушеннями зору, дізнається про навколишнє середовище, розрізняє предмети, номінали банкнот, обирає маршрут, орієнтується за допомогою камери смартфона, сервісами, що перетворюють текст на аудіо та пропонують послугу перекладу жестовою мовою.

Знайомилися з ресурсами інтернет-центру «Окуляр», зокрема книгами шрифтом Брайля, інтелектуальними та навчальними іграми для людей з порушеннями зору, дізнавалися про різні формати для читання, читали поезію

у форматі DAISY, практикувалися наливати воду у стакан за допомогою звукового датчика рівня води, писати шрифтом Брайля, інше.

Посилання:

Волян Н. Бібліотека – простір рівних можливостей. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека.
URL:<https://libr.rv.ua/sections/items/7141?module=news#gsc.tab=0>

***Марина Конопльова,**
пресслужба Запорізької міської ради*

У Запоріжжі відкрили першу в місті читальню з інклюзивним спрямуванням

Бібліотека розташована у Вознесенівському районі на вул. Незалежної України, 68 а. На її реконструкцію з міського бюджету виділили 2,3 млн. грн.

Бібліотека була готова до відкриття ще у лютому 2022 року, але через повномасштабну війну відкриття довелося відкласти.

Як змінився простір бібліотеки?

Простір бібліотеки облаштували із врахуванням потреб людей з інвалідністю. Витримано всі вимоги щодо архітектурної безбар'єрності і доступності.

Зазначається, що враховано потреби кожної людини – з порушеннями опорно-рухового апарату, з вадами зору, для мам із дитиною у дитячому візочку.

Також облаштовано пандус, вбиральню, проходи для зручності пересування читачів на візках, тактильні смужки та позначення шрифтом Брайля для людей зі слабким зором.

На вході розташовано мнемосхему – тактильний план приміщення бібліотеки, налаштовано систему для автоматичного відкриття дверей за допомогою сенсору, встановлено кнопку виклику персоналу.

З'явилися також вже традиційні «бібліосхованки», зона для малюків – ігро-room з ляльковим театром, зона коворкінгу. Дотримано також новий підхід до формування книжкового фонду.

Про бібліотечний фонд.

Бібліотечний фонд поповнили 46 екземплярів книг зі шрифтом Брайля та 67 книг великим шрифтом для людей зі слабким зором. Це українська та світова класика, сучасні та зарубіжні автори.

Також у закладі працює сервіс Е-книга та доставка книг на замовлення. Усі послуги надаються безкоштовно. Усі читачі можуть вільно користуватися мережею «Інтернет».

Посилання:

У Запоріжжі відкрили першу в місті читальню з інклюзивним спрямуванням. URL: <https://shotam.info/u-zaporizhzhzhi-vidkryly-pershu-v-misti-inkliuzyvnu-biblioteku/>

У 26-ти громадах Дніпропетровщини бібліотеки обладнані тифлокомплексами

Майже третина громад області має у своїх бібліотеках тифлокомплекси. Це прилади, за допомогою яких облаштовують інклюзивне робоче місце для людей з вадами зору. Ще 10 територій планують придбати такі до кінця року.

Про це стало відомо під час засідання Ради безбар'єрності при Дніпропетровській ОВА.

«Безбар'єрність включає в себе багато аспектів. Стосується не лише зручностей для людей з інвалідністю. Це, наприклад, й можливість отримувати якісну освіту для всіх, працевлаштуватися, незалежно від віку, спрощений доступ до соціальних послуг. Це про простір, вільний від перепон та упереджень, в якому комфортно кожному. Над таким працюємо і на Дніпропетровщині», – зазначила заступник начальника Дніпропетровської ОВА Надія Задорожна.

Один з кроків до такого безбар'єрного простору – облаштування в бібліотеках комп'ютерних тифлокомплексів. Комплект обладнання може бути різноманітний. Включати, наприклад, відеозбільшувач з функцією читання чи принтер для друку текстів шрифтом Брайля.

«Це гаджети, необхідні для людей з порушеннями зору. Серед їх користувачів у бібліотеках не лише студенти. А й військові, які перебувають на лікуванні чи реабілітації через поранення. Зважаючи на актуальність питання, громади області мають задачу – хоча б одна місцева бібліотека має бути забезпечена тифлокомплексом», – пояснила начальник управління культури, туризму, національностей і релігій Дніпропетровської ОВА Наталія Першина.

Також учасники засідання обговорювали, зокрема, процес створення Рад безбар'єрності при органах місцевого самоврядування, евакуації людей старшого віку та з інвалідністю. А ще йшлося про працевлаштування та профорієнтацію.

Посилання:

У 26-ти громадах Дніпропетровщини бібліотеки обладнані тифлокомплексами. URL: <https://adm.dp.gov.ua/news/u-26-ty-hromadakh-dnipropetrovshchyny-biblioteky-obladnani-tyflokompleksamy>

*Петро Поліщук,
головний бібліотекар,
тренер-консультант
інтернет-центру «Окуляр»
КЗ «Рівненська обласна універсальна
наукова бібліотека»*

Безбар'єрність у наданні послуг для осіб з інвалідністю

У часи війни тема інклюзивності стає особливо актуальною. Облаштувати комфортне для усіх громадян середовище – важливе завдання. У бібліотеці за підтримки управління торгівлі, громадського харчування та побутового обслуговування Рівненської міської ради відбулася лекція-практикум «Безбар'єрність у наданні послуг для осіб з інвалідністю».

Керівники та представники громадських організацій осіб з інвалідністю розповідали та показували практичні прийоми для керівників торгових центрів, торгових мереж, магазинів, закладів громадського харчування міста Рівне, яка має бути доступність (безбар'єрність) до закладів для маломобільних груп населення та людей з інвалідністю різних нозологій.

Лекція-практикум розпочалася з виступів Липка Володимира Святославовича, директора департаменту економічного розвитку Рівненської міської ради та Остапенка Ігоря Миколайовича, керівника управління торгівлі, громадського харчування та побутового обслуговування Рівненської міської ради, які наголосили на тому, що всі заклади громадського призначення повинні бути безбар'єрними та надавати якісні послуги для всіх категорій громадян.

Провідний бібліотекар Петро Полішук та громадські діячі розповіли присутнім про нововведення у державних будівельних нормах, щодо безбар'єрності, а саме:

- які мають бути парковки та прилегла територія біля закладів громадського призначення;
- як потрібно облаштувати приміщення торгових за- лів та кафе, які мають бути санітарні кімнати ком- фортні для всіх;
- як звертатися до осіб з інвалідністю та запропонувати свою допомогу;
- як обслуговувати осіб з інвалідністю та надавати їм допомогу;
- як допомогти людині, що пересувається у кріслі ко- лісному;
- як подавати страви та сервірувати стіл для людей з порушеннями зору;
- яке повинно бути меню для людей з порушеннями зору;
- як спілкуватися з людьми, які мають порушення слуху та як їм надати допомогу.

Безбар'єрність – не тільки для людей з інвалідністю. Це комфортні умови для різних груп населення. Для людей з дитячими візочками, з важкими валізами, з тимчасовими порушеннями здоров'я тощо.

Будуючи вільний та комфортний простір, ми створюємо безбар'єрну країну з новим форматом моделі суспі- льства.

Посилання:

Полішук П. Безбар'єрність у наданні послуг для осіб з інвалідні- стю. КЗ «Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека». URL.:<https://libr.rv.ua/sections/items/8030?module=news#gsc.tab=0>

Центр обслуговування людей з інвалідністю «INVA-INFORM»

При відділі абонеманта (вул. Соборна, 73, I поверх) працює центр обслуговування людей з інвалідністю «INVA-INFORM».

У центрі облаштовано два автоматизованих робочих місця.

Одне з них призначене для роботи людей на колісних кріслах: зручний доступ до ПК, можливість скористатися мережею «Інтернет», електронним каталогом, працювати з паперовими та електронними документами. Фонд відділу розміщено з урахуванням забезпечення вільного доступу людей на візку до книг.

Друге робоче місце для обслуговування людей з порушеннями зору. Це апаратно-програмний комп'ютерний тифлокомплекс, який складається з комп'ютера з монітором і клавіатурою, операційної системи, акустичної системи (колонок та навушників) та спеціалізованих програм.

Основними складовими частинами тифлокомплексу, які допомагають у користуванні та навчанні на ПК, є програми «NVDA» та «КНОП».

«NVDA» – програма невізуального доступу до робочого столу комп'ютера, вона вербально повідомляє користувачу про об'єкти на робочому столі, на які наводиться комп'ютерна миша, озвучує діалогові вікна, читає вголос зміст відкритих документів, коментує дії користувача.

«КНОП» – це портативний клавіатурний тренажер з озвученим інтерфейсом, який дає можливість опанувати так званий «сліпий набір». Ця програма містить голосові лекції, диктанти з контролем часу і дозволяє людям з вадами зору вільно освоїти клавіатуру комп'ютера протягом 1–2 місяців.

Слабозорим відвідувачам центру можемо запропонувати портативний електронний збільшувач, тим кому важко читати дрібний шрифт, лупу, яка ідеально підходить для читання рядків тексту. Є ручний відеозбільшувач (з 32-кратним збільшенням), який виводить зображення на екран телевізора для людей з гостротою зору від 0,005%.

Для людей з порушеннями зору є література шрифтом Брайля, аудіодиски з художніми творами класиків української та зарубіжної літератури, сучасних українських письменників. Їх можна взяти для опрацювання додому.

Для відвідувачів центру «INVA-INFORM» підготовлена постійна виставка, на якій представлена література, що стосується проблем цієї категорії користувачів і забезпечення їхніх прав, свобод та можливостей.

Посилання:

Центр обслуговування людей з інвалідністю «INVA-INFORM». Вінницька обласна універсальна бібліотека імені Валентина Отамановського. URL:<https://library.vn.ua/pro-biblioteku/structure/inva-inform>

Інклюзивні проєкти у бібліотеці

Впровадження та розвиток інклюзії в Херсонській обласній універсальній бібліотеці імені Олеса Гончара реалізується працівниками Центру обслуговування людей з особливими потребами.

Для людей із вадами зору в Центрі представлено спеціальне обладнання та ресурси. Тут ви можете скористатися електронними збільшувачами – як стаціонарними («OptelecClearView»), так і портативними. Знаходяться вони в Центрі для людей з особливими потребами (І поверх) та в секторі періодичних видань відділу обслуговування

користувачів (IV поверх). До послуг користувачів – колекція документів, виданих шрифтом Брайля, література на електронних носіях та аудіокниги.

Сьогодні у рамках впровадження інклюзії до бібліотечного фонду надходять книги, надруковані у так званому універсальному дизайні, що робить їх доступними для всіх, зокрема і для читачів із вадами зору. Останнім часом фонд активно поповнюється фаховою літературою для психологів і педагогів, які працюють у сфері інклюзивної освіти. На допомогу освітянам співробітники Центру ведуть сторінку в соціальній мережі «Фейсбук» «Інклюзивна освіта».

Сьогодні бібліотека є своєрідним майданчиком, на базі якого реалізується низка інклюзивних проєктів, які сприяють адаптації людей з особливими потребами в соціумі та надають їм можливість реалізовувати свій творчий потенціал.

З 2018 року розпочав свою діяльність перший в Україні інклюзивний театр при бібліотеці «Звичайна роль – особливий актор» (керівник – Коротун Н.І., координатор – Шестакова О.М.), де під пильним оком досвідченого режисера Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру імені М. Куліша Корольової Ірини Володимирівни особливі актори опановують навички акторської майстерності та театрального мистецтва. Сьогодні до складу інклюзивної театральної трупи входять до 50-ти акторів із різними нозологіями: із розладами аутистичного спектра, із синдромом Дауна, із ДЦП, із вадами слуху. Юні актори успішно презентували три свої вистави: «Дивовижні пригоди книжкової феї у бібліотеці»; «Як папуги стали кольоровими»; «Задиркуватий півень». Театр уже відомий за межами Херсонщини і має нагороди за свою діяльність. Інформація про роботу проєкту міститься у каталозі кращих практик молодіжної роботи в Україні.

Діє у бібліотеці також «Інклюзивний ляльковий театр» (худ. керівник – Гайдай Н.Ю., менеджер проєкту – Шестакова О.М.), який був створений завдяки ініціативі батьків, що виховують дітей з РАС (розлади спектра аутизму). Актори інклюзивного лялькового театру вже встигли презентувати дві вистави та зняти власний мініфільм. Театр також взяв участь у Всеукраїнському відкритому театральному фестивалі «Казки України – 2020» та у краудфандінговому заході «Пікнік ідей».

Щосуботи до книгозбірні прямують маленькі читачі, які прагнуть не тільки покращити навички читання, але й поспілкуватися з пухнастим терапевтом – собакою Кіміко. Проєкт «Читаймо разом з Кіміко» (керівник – Рудакова М.В., координатор – Шестакова О.М.), що поєднує у собі читання книги з елементами каністерапії, реалізується з 2018 року. Сьогодні Кімі – єдиний в Україні сертифікований собака породи акіта-іну, який пройшов спеціальне навчання і рекомендований європейськими кінологами як «собака для читання».

Якщо ви мрієте, аби ваша дитина полюбила читати – завітайте на проєкт «Читаймо разом з Кіміко». Адже, завдяки зустрічам з Кіміко, у дитини підвищується техніка читання, формується любов до друкованого слова, з'являється мотивація до читання та навчання в цілому, а також покращується психоемоційний стан

Посилання:

Інклюзивні проєкти у бібліотеці. Херсонська обласна універсальна бібліотека імені Олеся Гончара. URL.: <https://lib.kherson.ua/inklyuziya.htm>

Наталія Резніченко,
завідувачка відділу удосконалення
методики бібліотечної роботи з дітьми КЗК
«Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей»

Бачити дітей серцем – безбар'єрність в бібліотеці для дітей

Ще у 2021 році в Україні було ухвалено «Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р). Публічні бібліотеки активно долучилися до проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо безбар'єрності серед користувачів для популяризації у суспільстві культури безбар'єрності як філософії гідності та прийняття. Олена Зеленська наголосила, що безбар'єрність в умовах повномасштабної війни та в період відбудови не може бути формальністю. Доступність усього: будівель, освіти, роботи, інформації, можливостей жити повноцінно повинна бути пріоритетом будь-яких рішень і змін, що мають втілюватися *«по-людськи й для людей»*.

Безбар'єрність – це нова суспільна норма. Чому? Бо безбар'єрність – не тільки про людей з інвалідністю, безбар'єрність – це про кожного з нас. Перш ніж зрозуміти, як працювати з особливими дітками, фахівці закладу повинні дізнатися про те, якими є такі користувачі та навчитися методикам роботи з ними. У фондах нашої книгозбірні є велика добірка літератури для педагогів, а також низка книг для дітей, в яких пояснюється те, як варто сприймати однолітків, що є не такими, як ти. Саме з цих книг ми можемо дізнатися про те, які слова варто вживати, говорячи про людей з особливостями. Спочатку

варто акцентувати увагу саме на особі, а вже потім на її «особливості». Наприклад: не «даун», а дитина з синдромом Дауна, не «інвалід», а людина з інвалідністю, не «сліпий», а людина з порушенням зору і т.д. Бібліотека має бути безбар'єрним простором, який враховує потреби абсолютно всіх людей. Людям похилого віку має бути зручно підійматися сходами і сидіти у кріслах. Людям з інвалідністю мають бути доступні всі зали і бібліотечні простори, навіть якщо вони розташовані на даху. Мама з немовлям не повинна просити дозволу змінити підгузок, адже в бібліотеці має бути спеціальне місце для цієї потреби.

На сайті нашого закладу вже давно існує сторінка «Суспільство безбар'єрності», де можна знайти всю необхідну інформацію з цього питання. Це і довідник безбар'єрності, і правила безбар'єрної мови, і мультфільми про правила безбар'єрності та ін.

Наша бібліотека також має вільний доступ для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп. У нашому приміщенні обладнане найпростіше укриття, у якому в разі повітряної тривоги ми продовжуємо проводити заходи. В укритті наявні тепло, світло і вода.

Через зір людина отримує 85% інформації. Людина із порушенням зору такої можливості не має, тому іноді слух, нюх та дотик стають її очима. Робити навколишній світ дружнім, інклюзивним і зручним для незрячих людей покликані книги, надруковані шрифтом Брайля. Для цих людей та дітей такий спосіб дізнаватися нову інформацію та орієнтуватися в просторі життєво важливий.

У фонді бібліотеки знаходиться наразі 47 примірників (30 назв) таких книжок. Вартість однієї такої книги близько 650 грн., але ми отримали їх безкоштовно у рамках проєкту «Книга, що долає бар'єри». Його автори –

ВГО «Українська спілка інвалідів – УСІ», за підтримки українського культурного фонду. Серед нових надходжень – книжки Сашка Дерманського «Чудове Чудовисько» та «Чудове Чудовисько в Країні Жаховиськ».

Презентація книг шрифтом Брайля для читачів – учнів «Спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей з вадами зору» пройшла в бібліотеці нещодавно. Діти брали до рук книги та намагалися читати самостійно, оцінили якість книжок та те, що навіть ілюстрації теж зображені шрифтом Брайля.

Можна довго сперечатися про те, якою ми хочемо бачити ідеальну Україну, чи потрібно впроваджувати всі європейські механізми і підтримувати погляди на правильне суспільство, але є речі, які ми можемо й маємо робити тут і зараз, і, передусім, на своєму місці.

Можливість для кожного бути реалізованим, проводити дозвілля повноцінно, долучатися до культурних заходів та не відчувати жодної дискримінації – це про суспільну безбар'єрність. Вона важлива для всіх нас.

Посилання:

Резніченко Н. Бачити дітей серцем – безбар'єрність в бібліотеці для дітей. Вісник Дніпропетровської бібліотечної асоціації: Інформаційний бюлетень. Вип. 9. 2023. Дніпро: ДОУНБ, ДБА. 2024. С. 51–54.

У Львові відкрили Сенсотеку – унікальний інклюзивний бібліотечний простір

Пресслужба Львівської міської ради

Особливий простір для читання, навчання і творення запрацював у Львові на вул. У. Самчука, 22, що у

Стрийському парку. Тут охочі зможуть не лише почитати книгу і дізнатись щось нове, а й цікаво провести час, відпочити. Новий заклад є повністю доступний для людей з інвалідністю. Сьогодні Сенсотеку оглянув міський голова Львова Андрій Садовий, зазначивши, що вона стане поштовхом до позитивних змін у Стрийському парку.

«Ця бібліотека – Сенсотека, має особливе значення, бо вона є у перлині Львова – Стрийському парку. Сьогодні ми тут себе дуже комфортно відчуваємо. Тут і незрячі, і ті, які люблять книжки, – всі тут відчують таку домашню атмосферу. Я хочу подякувати всій команді, яка працювала. Це титанічна праця. Хочу запросити усіх львів'ян: якщо ви хочете прогулятись Стрийським парком, зайдіть у Сенсотеку, бо тут є щось особливе. Всіх запрошуємо в гості», – зазначив Андрій Садовий, міський голова Львова.

Новостворена Сенсотека – проєкт перетворення публічної бібліотеки № 18 Централізованої бібліотечної системи міста Львова у освітній інклюзивний простір спільного зростання. Цей проєкт інтегрує людей з інвалідністю у суспільство через спільну взаємодію: проведення спільних заходів, відповідне облаштування, маркування простору і технічне забезпечення.

Посилання:

У Львові відкрили Сенсотеку – унікальний інклюзивний бібліотечний простір. Львівська міська рада URL.:<https://city-adm.lviv.ua/news/culture/280950-u-lvovi-vidkryly-sensoteku-unikalnyi-inkliuzyvnyi-bibliotechnyi-prostir/>

Оксана Потимко,
кандидат історичних наук,
керівник Ресурсного центру освітніх
технологій для осіб з особливими потребами
Національного університету «Львівська політехніка»,
виконавчий директор Львівського обласного
осередку Всеукраїнської громадської організації
«Українська спілка інвалідів – УСІ»

Видання і поширення книг шрифтом Брайля та аудіокниг в Україні

(З досвіду Ресурсного центру
Національного університету «Львівська політехніка»)

Донедавна книги шрифтом Брайля для незрячих читачів перебували винятково у спеціалізованих бібліотеках Українського товариства сліпих (УТОС), частково – у спеціальних школах для дітей з вадами зору. Упродовж останнього десятиліття ситуація в усіх згаданих структурах кардинально змінилася. Так, безліч підприємств системи УТОС припинили своє існування з огляду на їх неконкурентноздатність... Відповідно, згорнули свою діяльність чимало бібліотек для сліпих.

Проте дедалі потужніше та ефективніше звучать питання толерантності, інклюзивності, доступності, суспільства рівних можливостей. Усе це позитивно впливає на зміну підходів і уявлень про життя і побут, духовні й освітні потреби людей з інвалідністю, руйнує негативні стереотипи, відкриває імена особистостей, які здобули світове визнання, попри власні обмеження...

У деяких бібліотеках створено інклюзивні простори, облаштовані комп'ютерами з програмами електронного доступу, брайлівськими дисплеями та принтерами. Все це –

продукт якісної інклюзії у громадянському суспільстві, яким є Україна.

Бібліотека радо зустріне і юного, і дорослого книголюбця.

Книги для незрячих можна знайти відразу в кількох центрах, кожен з яких обслуговує читачів з вадами зору, незалежно від місця їх проживання: у БО «Вплив», ресурсному центру НУ «Львівська політехніка», Центральній спеціалізованій бібліотеці для сліпих УТОС. Звернутися до цих центрів можна через електронну пошту, телефон або ж безпосередньо через сайт, замовивши книги і отримавши їх поштою. Пересилання рельєфно-крапкових книжок Укрпоштою є безкоштовним за умови, якщо в одному упакуванні буде не більш як дві-три книги, а ззовні упакування матиме написи «secograma» або «листування сліпих». Послуги інших операторів зв'язку є платними.

Ресурсний центр НУ «Львівська політехніка» у партнерстві з ЛОО ВГО «Українська спілка інвалідів – УСІ» започаткували ще одну ексклюзивну послугу – розміщення всіх відредагованих шрифтом Брайля електронних версій книг на власному сайті (<https://usi.org.ua>), в категорії «Бібліотека. Отож будь-який читач, бібліотека, школа можуть у потрібний момент роздрукувати для себе паперовий варіант книги шрифтом Брайля з уже готового електронного макета.

У 2022 році попри війну припинення всіх без винятку проєктів та відсутність фінансування, Центр спромігся встановити своєрідний рекорд: надрукував шрифтом Брайля понад 20 найменувань книг загальним накладом близько 5 000 пр.

Певною мірою поштовхом до «рекорду» стало призупинення роботи чотирьох інших українських центрів книгодрукування в Києві та Харкові через масові

обстріли цих міст, а також жагуча потреба незрячих читачів у книгах, яка зростає в період військової агресії. Адже книга стала ледь не єдиною розрадою для позбавлених зору людей.

Упродовж 2022 р. Центр переправляв свої книги в різні країни Європи, куди евакуювали незрячих дітей з України: Польщу, Литву, Німеччину, Австрію, Італію, Іспанію, Шотландію

Дізнатися про всі книжкові новинки, а також про інші інновації Центру можна на сторінці OksanaPotimko у Фейсбуці.

Посилання:

Потімко О. Видання і поширення книг шрифтом Брайля та аудіокниг в Україні (З досвіду Ресурсного центру Національного університету «Львівська політехніка»). Бібліотечна планета. 2023. №2. С. 20–25.

У Рівному стартував соціальний проєкт для військових, які втратили зір

Пресслужба Рівненської обласної ради

«Життя після війни» – таку назву має соціальний проєкт для військових, які на війні втратили зір.

У Рівненській обласній універсальній науковій бібліотеці розпочалися практичні заняття в рамках першого двоетапного реабілітаційно-відновлювального табору.

Проєкт «Життя після війни» має на меті повернути захисників до активного життя, додати їм упевненості в собі та допомогти заново соціалізуватися.

У навчально-тренінговому центрі бібліотеки військові знайомилися зі шрифтом Брайля, вчилися ним

друкувати, також вчилися писати та малювати грифелем на спеціальній дощечці, практикували шрифт Гебольда.

З учасниками проєкту працювала професійний тифлопедагог Ніна Асеева, допомагаючи з теорією та практикою. Військові пізнавали на дотик карти України та світу, а також складали головоломки.

Крім того, тренер інтернет-центру «Окуляр» Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки Петро Поліщук навчав учасників табору, як невізуально працювати з екраном персонального комп'ютера та мобільних пристроїв.

А тифлопедагог Василь Гошовський допоміг скласти рельєфний план маршруту на місцевості, щоб учасники проєкту сформули уявлення про відкритий простір і навчилися в ньому впевнено орієнтуватися.

Посилання:

У Рівному стартував соціальний проєкт для військових, які втратили зір. Рівненська обласна рада.
URL.:<https://ror.gov.ua/novyny/u-rivnomu-startuvav-socialnii-proyekt-dlya-viiskovih-1681728376>

«FreeDreams» – простір успіху, зустрічей та ідей

Нещодавно Хмельницька обласна бібліотека для дітей імені Т.Г. Шевченка гостинно відчинила двері для перших відвідувачів інклюзивного креативного простору «FreeDreams». Він створений у рамках реалізації грантового проєкту за фінансової підтримки Українського культурного фонду. Усі елементи простору забезпечують вільний доступ різним категоріям користувачів, у тому числі людям з інвалідністю. Ефектні розподільовачі від-

межували два майданчики – «Територія ідей» і «Лабораторія успіху».

У кожному із них чудове наповнення. Є тут виставкові стійки і банери, фотобокс та окуляри віртуальної реальності, магнітно-маркерні фліпчарти і планшети. Книги та настільна гра шрифтом Брайля, контрастна смуга на сходах і тактильна кнопка виклику персоналу – важливі елементи простору, які допомагають людям із порушеннями зору отримувати якісні бібліотечні послуги.

На обох майданчиках магістри мрій – відомі професіонали та митці – розкривають секрети успіху для відвідувачів, допомагають дітям легко та впевнено йти до своєї мети і власного я.

Посилання:

«FreeDreams» – простір успіху, зустрічей та ідей | Хмельницька обласна військова адміністрація – Офіційне інтернет-представництво URL.:<https://www.adm-km.gov.ua/?p=103078>

У Житомирській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Олега Ольжича створено безбар'єрний простір

Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олега Ольжича зробила значний крок у напрямку розвитку безбар'єрного середовища міста, створивши безбар'єрний простір, де кожна людина може відчувати себе комфортно, знаходити необхідну інформацію і брати участь у різноманітних заходах. Ця ініціатива має на меті об'єднати людей незалежно від їх фізичних можливостей.

За словами керівництва бібліотеки, основна мета створення безбар'єрного середовища полягає в

об'єднанні людей різного віку та можливостей. В безбар'єрному читальному залі практично щодня відбуваються заходи, які спрямовані на розвиток та самореалізацію людей з інвалідністю.

Комфорт доступності забезпечується завдяки особливим умовам: бібліотека обладнана окремим входом, що дозволяє легко потрапити до закладу людям на візках або з милицями, а також ліфтом, який допомагає відвідувачам дістатися до будь-якого відділу установи.

Персонал бібліотеки докладає всіх зусиль, щоб зробити кожен куточок доступним для людей з інвалідністю.

Ця ініціатива підкреслює важливість доступу до освіти та особистісного розвитку для всіх членів суспільства, підтверджуючи, що бібліотека є не просто місцем для читання, а простором для загального розвитку.

Посилання:

У Житомирській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Олега Ольжича створено безбар'єрний простір. Житомирська обласна державна адміністрація URL.: https://oda.zht.gov.ua/main/bezbar-yernist-zhytomyrska-oblast/novyny/bezbaryernist-u-zhytomyrskij-oblasnij-universalnij-naukovij-bibliotetsi-imeni-olega-olzhycha-stvoreno-bezbar-yernyj-prostir/?utm_source=chatgpt.com

РОЗДІЛ 2.

ЦИФРОВА ІНКЛЮЗІЯ В БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ: КРОК ДО РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

XIV Львівський міжнародний бібліотечний форум: Бібліотеки на передовій змін

З 18-го по 21 вересня 2024 р. у Львові під гаслом «Бібліотека: вічні цінності перед викликом змін» пройшов XIV Львівський міжнародний бібліотечний форум. Він об'єднав фахівців з України та з-за кордону, які обговорювали місію бібліотек у нових соціальних та технологічних реаліях.

Значну увагу на форумі було приділено питанню цифрової грамотності, зокрема під час круглого столу «Здобуття цифрових навичок у бібліотеках – Хабах цифрової освіти». Це вже другий етап однойменного національного проєкту, що реалізують за підтримки Програми розвитку ООН (UNDP) в Україні, у межах «Проєкту підтримки Дія», за фінансування Швеції та у співпраці з Міністерством цифрової трансформації України. Фахівець із цифрової грамотності «Проєкту підтримки Дія», Програма розвитку ООН в Україні, Микола Ябченко зазначив, що бібліотеки є не лише місцем збереження знань, а й осередками нових технологій, які допомагають мешканцям громад опанувати цифрові навички. Виконавча директорка Української бібліотечної асоціації Ярослава Сошинська поділилася поточними результатами впровадження проєкту в бібліотеках України, зокрема щодо підготовки понад тисячі координаторів Хабів цифрової освіти. Ці бібліотекарі тепер проводять заняття з цифрової грамотності для місцевих громад, допомагаючи вирішувати нагальні питання в умовах глобальної цифровізації. Представники регіональних тренінгових центрів із Запоріжжя, Хмельницького та

Львівської області ділилися своїм досвідом навчання бібліотекарів новітніх технологій. Тамара Козицька, директорка ЦБС Хмельницької міської територіальної громади, відзначила ефективність залучення тренерів невеликих, у т. ч. сільських, бібліотек, до надання цифрових освітніх послуг мешканцям місцевої громади.

Одним із важливих питань форуму стала тема безбар'єрності бібліотек. У межах комунікативних заходів Міністерства культури та стратегічних комунікацій України відбувся круглий стіл «Розуміння рівності: вийти за межі». Подія була присвячена обговоренню політики безбар'єрності та недискримінації у публічних бібліотеках України, а також шляхом інтеграції інклюзивних підходів у бібліотечну справу. Модератором заходу виступила Світлана Кравченко, завідувачка науково-методичного відділу Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого (НБУ ім. Ярослава Мудрого), членкиня Президії Української бібліотечної асоціації. Основна увага дискусій була приділена проблемам доступу до бібліотек для людей з інвалідністю. Як зазначила Світлана Кравченко, менш як половина публічних бібліотек України забезпечені зовнішнім або внутрішнім безбар'єрним доступом. Цей виклик стає особливо актуальним у сучасних умовах, коли бібліотеки повинні стати простором для всіх верств населення.

Багато бібліотек по всій Україні вже активно працюють над подоланням цих бар'єрів. Марія Якимчук, директорка КЗ «Овруцька центральна бібліотека ім. Андрія Малишка» (Житомирська область), поділилася своїм досвідом створення Центру спільнототворення «Креативний Kolohub», який став важливим культурним центром для громади, що постраждала від російських обстрілів. Проект був реалізований у співпраці з ГО «Ініціативна молодь Овруччини» та місцевою владою. Окрім реновації простору з урахуванням вимог безбар'єрності, бібліотека стала місцем

для арттерапії, волонтерських воркшопів і консультацій для внутрішньо переміщених осіб. Інна Богомол, директорка Публічної бібліотеки Шумської міської ради (Тернопільська область), розповіла про роботу над покращенням доступу до цифрових ресурсів та інтернету для мешканців громади.

Важливим аспектом обговорення стала соціальна інклюзія людей з інвалідністю. Євгенія Напуда, завідувачка відділу проєктної та соціокультурної діяльності Закарпатської ОУНБ ім. Ф. Потушняка, поділилася прикладом успішної реалізації проєкту зі створення першого інклюзивного дитячого майданчика в Ужгороді. За її словами, бібліотека активно впроваджує ініціативи з підтримки ментального здоров'я та інформаційної безбар'єрності, в т. ч. через тренінги з жестової мови та спеціальні програми для людей з інвалідністю. Інга Хоржевська, директорка Центральної міської бібліотеки ім. М.Л. Кропивницького м. Миколаєва, підкреслила важливість підготовки бібліотекарів до співпраці з ветеранами та людьми, постраждалими внаслідок війни. Бібліотека організовує заняття з мінної безпеки, тренінги з першої домедичної допомоги та арттерапію для ветеранів і демобілізованих військових.

На заході також виступив Василь Кметь, директор Львівської муніципальної бібліотеки, який розповів про політику безбар'єрності у Львові. У 2024 році міська рада затвердила Програму підтримки впровадження безбар'єрності в закладах культури міста, котра передбачає співфінансування для інституцій, що працюють над створенням доступних просторів для людей з інвалідністю. Василь Кметь наголосив на важливості співпраці з громадськими організаціями та місцевими органами влади для створення інклюзивного середовища.

Посилання:

XIV Львівський міжнародний бібліотечний форум: бібліотеки на передовій змін. Бібліотечна планета. 2024. №4. С. 35–38.

*Надія Тітова,
директорка КЗК «ДОУНБ»,
голова Дніпропетровської бібліотечної асоціації,
заслужений працівник культури України*

**Повнотекстові електронні бібліотеки як інструмент
безбар'єрного доступу до фондів бібліотеки**

В умовах стрімкої інформатизації суспільства, зростання попиту на віддалений доступ до інформаційних ресурсів, оцифрування фондів та створення електронних колекцій стали не просто актуальними, а стратегічно важливими напрямками діяльності бібліотек. Особливе значення така діяльність має в контексті безбар'єрного доступу до рідкісного фонду бібліотеки та забезпечення його довготривалого збереження.

Електронні бібліотеки, створені Дніпропетровською обласною універсальною науковою бібліотекою імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія (ДОУНБ), стали потужним інструментом в розкритті і популяризації унікальних книжкових зібрань, забезпеченні комфортного пошуку необхідної інформації та можливості користування нею у віддаленому доступі у будь-який час та в будь-якому місці як користувачам в Україні, так і за кордоном.

Цифрові бібліотеки «Колекції» і «Краєзнавча електронна бібліотека» загальнодоступні на сайті бібліотеки (www.libr.dp.ua). В них розміщено 1499 видань, що становить 247 992 сканів з посторінковим переглядом. Кожна колекція має індивідуальну структуру й різний ступінь де-

талізації. Електронні бібліотеки постійно поповнюються новими відсканованими документами, рубрики уточнюються та розширюються.

Особливе місце серед цифрових онлайн-ресурсів займає «Красназнавча електронна бібліотека», яка надає вільний доступ до 873 видань. Першочерговому оцифруванню підлягають особливо ті документи, які з огляду на їхню унікальність або ветхий стан, мають статус рідкісних і цінних та вимагають особливих умов зберігання. Безсумнівний інтерес для дослідників представляють цифрові копії статистичних, дослідницьких документів Катеринославщини: аналізи, огляди, звіти, кошториси, щорічники та адресні календарі. Цілодобова доступність унікальних краєзнавчих видань дозволяє покращити якість бібліотечних послуг, збільшити релевантність, повноту та оперативність отримання інформації користувачами.

Сформована стратегія розвитку цифровізації фонду ДОУНБ відповідає вимогам часу і дозволяє перетворити бібліотеку на важливий центр цифрової пам'яті регіону. Великий спектр електронних ресурсів, яким володіє бібліотека, відкрив можливості для вдосконалення та розширення електронних послуг, забезпечивши користувачам легкий доступ та високий рівень обслуговування. На сучасному етапі бібліотека спрямовує зусилля фахівців на перспективи розвитку електронних колекцій.

Посилання:

Тітова Н. Повнотекстові електронні бібліотеки як інструмент безбар'єрного доступу до фондів бібліотеки. Виступ на XV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бібліотека і книга в контексті часу», 22–24 квітня 2025 року.

*Оксана Шевченко,
заступниця директора з внутрішньої бібліотечної
роботи КЗК «ДОУНБ»*

Безбар'єрність – визначений вектор розвитку українського суспільства

Колектив Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Первочителів слов'янських Кирила і Мефодія (ДОУНБ) активно долучився до реалізації флагманського регіонального проєкту – «Цифрова безбар'єрність публічних бібліотек Дніпропетровської області». В рамках цього проєкту за активної підтримки місцевої влади та ГО «Цифрова Дніпропетровщина» було безкоштовно передано до публічних бібліотек області 164 роутери.

Фахівці ДОУНБ провели низку навчальних вебінарів для публічних бібліотек регіону за різною тематикою. Наприклад, у ході вебінару «Безбар'єрність: електронні послуги у бібліотеці» слухачі детально ознайомились з особливостями бездротової мережі та принципами роботи маршрутизатора, прослухали повідомлення «Інтернет – невід'ємна складова бібліотек», в яких акцентувалась увага на актуальних електронних послугах, які бажано надати в бібліотеці. Перший онлайн-вебінар прослухало 289 бібліотекарів регіону, а вже на наступний – «Соціальні мережі як незамінний інструмент комунікації» – записалися 380 бібліотечних фахівців області. На заняттях бібліотечні фахівці дізналися, як вести активну просвітницьку діяльність на онлайн-платформах та розширили коло читачів інформації. Фахівці відділу наукової інформації та бібліографії підготували онлайн-тренінг «Віртуальна довідкова служба – сучасний інтернет-сервіс ДОУНБ», який наочно доводив ефективність використання бібліотечного сервісу «Відповідає бібліограф». Варто зазначити, що після онлайн-

заняття кількість запитів на віртуальні довідки на бібліотечному сайті ДОУНБ зросла вдвічі. Тож реалізація проєкту «Цифрова безбар'єрність публічних бібліотек Дніпропетровської області» дає можливість бібліотекам пришвидшити роботу бібліотечних процесів, підвищувати кваліфікацію бібліотекарів регіону та ініціювати якісні сервісні послуги.

У межах реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на бібліотечному сайті була створена тематична сторінка «Україна без бар'єрів», яка містить нормативну базу з безбар'єрності, корисні посилання на інтернет-контент та повнотекстові матеріали для створення безбар'єрного середовища.

У межах просвітницького проєкту «Подолання бар'єрів читання» велика увага приділяється соціальній адаптації людей з порушеннями зору. У фондах бібліотеки є книги зі збільшеним шрифтом для читання людям із послабленим зором та людям похилого віку. Презентації таких видань систематично проводяться як на бібліотечному сайті, так і у соціальних мережах.

Посилання:

Шевченко О. Безбар'єрність – визначений вектору українського суспільства. Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2023. №4. С. 50–53.

Бібліотеки як хаби цифрової освіти сприяють цифровій трансформації в Україні

3–5 листопада в Києві відбулася стратегічна сесія «Розвиток бібліотек як Хабів цифрової освіти», ініційована ВГО «Українська бібліотечна асоціація», Програмою розвитку ООН і Міністерства цифрової трансформації України. У заході взяли участь представники бібліотек України.

Чернігівщину представляли директорка Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка Інна Аліференко й завідувачка відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів Олена Попович.

Стратегічна сесія мала на меті проаналізувати досвід діяльності хабів цифрової освіти, обговорити можливість ширшого залучення населення України до цифрової освіти через бібліотеки, розробити структуру навчально-методичного посібника для бібліотекарів-координаторів хабів цифрової освіти, який допоможе кожній бібліотеці організувати або вдосконалити напрям цифрової освіти й долучитися до мережі хабів цифрової освіти.

З вітальним словом до присутніх звернувся керівник Проєкту підтримки «Дія» Володимир Брусіловський. До заходу долучилася заступниця міністра цифрової трансформації з питань євроінтеграції Валерія Іонан, яка у своєму онлайн-включенні наголосила, що сьогодні понад 6 тисяч установ у всій країні долучилися до проєкту «Дія. Цифрова освіта» і стали офіційними хабами цифрової освіти. Заступниця Постійної представниці ПРООН в Україні Манал Фоуані відзначила, що люди не користуються електронними сервісами через брак цифрових навичок і відсутність засобів для користування інтернетом. ПРООН разом із Урядом України працює над тим, щоб нові цифрові сервіси були доступними для всіх, включаючи тих, хто належить до найуразливіших верств населення. *«Бібліотеки та бібліотекарі відіграють вирішальну роль у цій трансформації. Вони можуть змінити життя людей, допомагаючи їм набути навичок, необхідних для сучасного онлайн-світу. А обмін досвідом стосовно створення і роботи хабів цифрової освіти допоможе бібліотекам ставати центрами знань та освіти, в тому числі з цифрової грамотності»,* – сказала пані Фоуані.

Учасники семінару здійснили ознайомчий візит до двох бібліотек – хабів цифрової освіти у Києві: Публічної бібліотеки імені Лесі Українки та Центральної районної бібліотеки ім. Ф.М. Достоєвського Солом'янського району.

У Публічній бібліотеці імені Лесі Українки гостям розповіли про надання користувачам послуг на порталі «Дія. Цифрова освіта» та організацію і технічний супровід іспитів на знання української мови для державних службовців та осіб, які бажають отримати українське громадянство. Працівники бібліотеки надали колегам рекомендації та поділилися проблемними питаннями.

Під час візиту до Центральної бібліотеки Солом'янського району гості отримали інформацію про розвиток цифрової грамотності у бібліотеці, організацію та супровід навчання на порталі «Дія. Цифрова освіта», основи опанування комп'ютерної грамотності у формі курсів та індивідуальних занять, організацію написання статей у Вікіпедії та створення іншого українськомовного віртуального контенту (мотиватори, інтелектуальні ігри, вікторини тощо), роботу власноруч розроблених цифрових сервісів, які є додатками електронного каталогу: мобільного застосунку «Бібліотеки Солом'янки» на системі Android і Telegram чат-бота «Бібліотека Солом'янки».

Посилання:

Бібліотеки як хаби цифрової освіти сприяють цифровій трансформації в Україні. Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені Софії та Олександра Русових. URL.:<https://libkor.com.ua/news/4841-biblioteki-jak-habi-cifrovoyi-osviti-sprijayut-cifrovii-transformaciyi-v-ukrayini>

***Зоя Романуха,**
провідний методист Рівненської
обласної універсальної накової бібліотеки*

Обслуговування користувачів з інвалідністю в Рівненській ОУНБ

Публічні бібліотеки посідають одне з провідних місць серед закладів, які можуть надавати різнобічну інформацію про права і свободи людей з інвалідністю, забезпечувати їхнє інформаційне обслуговування, доступ до світу знань, задоволення потреб у спілкуванні.

Обслуговування людей з інвалідністю, допомога їм у соціальному становленні й адаптації, навчання осіб з порушеннями зору інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), створення адаптованих ресурсів, інформаційне забезпечення життєдіяльності людей з інвалідністю, організація інтелектуально насиченого дозвілля, є одним з пріоритетних напрямів діяльності Рівненської ОУНБ.

У 2005 році для користувачів з порушеннями зору в бібліотеці створено Інтернет-центр «Окуляр».

Бібліотекар-консультант завдяки озвученій навчальній програмі Knop-dos та аудіоурокам також допомагає слабозорим і незрячим людям навчитися робити на комп'ютері, опановувати текстові редактори, створювати й використовувати електронну скриньку, реєструватися та спілкуватися в соціальних мережах, оволодівати методикою переведення документів у доступні формати. Також можливо скористатися колекцією фільмів із тифлокоментарем, субтитрами та «жестовим» супроводом; взяти участь в конференціях з питань соціального та правового захисту осіб з інвалідністю.

Крім того, в бібліотеці для осіб з інвалідністю по зору формується фонд аудіокниг української та зарубіжної літератури.

Упродовж останніх років у суспільстві відбулися позитивні зміни у ставленні до людей з інвалідністю. Вони дедалі активніше включаються в суспільне життя. Зокрема, у 2018 році у бібліотеці відбулося відкриття інклюзивної літературної студії «Дивосвіт», де проводяться літературно – мистецькі заходи з урахуванням особистісних особливостей: <https://www.facebook.com/groups/internetcenterokulyarrounb/>

У перспективі співробітники Рівненської ОУНБ планують реалізувати нову ініціативу – «Інватуризм», що передбачає проведення адаптованих екскурсій для людей з порушеннями зору вулицями міста, створення колекцій аудіокниг краєзнавчої тематики, а також запровадження, у партнерстві з аматорськими колективами міста, пілотного проєкту щотижневих адаптованих театральних вистав із тифлокоментарем та жестовою мовою.

Посилання:

Романуха З. Обслуговування користувачів з інвалідністю в Рівненській ОУНБ. Бібліотечна планета. 2019. №2. С. 12–14.

Безбар'єрність для всіх в бібліотеках Білгорода-Дністровського

З 19 по 25 травня 2025 року в Україні проходить Національний тиждень безбар'єрності. Цей тиждень – крок до створення інклюзивного суспільства, де кожен має рівні права і можливості. В комунальній установі «Публічна бібліотека Білгород-Дністровської міської територіальної громади» відбуваються заходи для різних вікових груп і

соціальних верств населення під гаслом «Безбар'єрність для всіх!»).

Працівники бібліотек створили комфортні умови для кожного відвідувача. Зручні пандуси, привітні бібліотекарки, доступ до Інтернету та різних онлайн-сервісів дозволяють задовольнити потреби відвідувачів без перешкод.

В Публічній бібліотеці діє акція «Подорож у Хаби цифрової освіти. Дія. Цифрова освіта», у відділі обслуговування дітей та юнацтва Публічної бібліотеки організовано майстер-класи «Друзі з особливими потребами». В бібліотеці-філії ім. М. Кропивницького проведено годину спілкування «Основні правила спілкування з людьми з інвалідністю та особливими потребами». Під час заходу читачів знайомили з «Довідником безбар'єрності» та його базовими поняттями. В бібліотеці-філії ім. Лесі Українки – дискусія з юнацькою аудиторією «Доброта від серця до серця». В бібліотеці-філії ім. І. Нечуя-Левицького відбудеться день відкритих дверей «Комфортне, безбар'єрне середовище в молодіжному просторі».

Безбар'єрність – це не просто зручності для когось, це створення рівних можливостей для всіх! Коли ми прибираємо бар'єри, світ стає кращим і відкритішим для кожної людини.

Посилання:

Безбар'єрність для всіх в бібліотеках Білгорода-Дністровського. Білгород – Дністровська міська територіальна громада. URL.:<https://bdmr.gov.ua/news/222005-bezbarjemist-dlia-vsix-v-bibliotekax-bilgoroda-dnistrovskogo>

РОЗДІЛ 3.

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЧЕРЕЗ БІБЛІОТЕКУ: ДОСВІД І ПРАКТИКИ

*Юлія Зюлева,
учений секретар КЗК «ДОУНБ»*

Бібліотеки – гарантований простір безбар'єрності

Бібліотеки завжди були доступні і максимально наближені до своїх громад, але суспільство розвивається, ставляться нові задачі, створюються нові програми, де має бути ще більше відкритості і включеності бібліотечного середовища в суспільне життя. Бібліотека має створити простір необмежених можливостей, де немає місця дискримінації, а людина – найвища цінність. Одним з етапів наближення до загальної безбар'єрності є виконання Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (розпорядження КМУ від 14 квітня 2021 р. № 366-р).

Бібліотеки відіграють важливу роль у створенні безбар'єрного середовища, що забезпечує доступ до інформації та ресурсів для всіх членів суспільства, включаючи людей з інвалідністю, літніх людей, малозабезпечених, іноземців та інших уразливих груп.

Крім вищезгаданої Стратегії, в своїй роботі бібліотекам варто спиратися також на Методичні рекомендації щодо організаційної діяльності з питань безбар'єрності, гендерної рівності та ментального здоров'я на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління Міністерства культури та інформаційної політики України. Також варто ознайомитися з низкою документів:

Національною стратегією подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року (розпорядження КМУ від 15 вересня 2023 р. №815), Державною стратегією забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року (розпорядження КМУ від 12.08.2022 №752), а також Всеукраїнською програмою ментального здоров'я «Ти як?».

Серед корисних ресурсів в своїй роботі варто, в першу чергу, застосовувати «Довідник безбар'єрності» (<https://bf.in.ua>).

Дніпропетровська обласна наукова бібліотека тримає під контролем і постійно наповнює інформаційно-сторінку «Безбар'єрність» (<https://www.libr.dp.ua/bezbarernist.html>) на нашому офіційному сайті. На сторінці збираються корисні ресурси і посилання, що допоможуть якісно і дієво організувати роботу в напрямі безбар'єрності, гендерної рівності та ментального здоров'я. Також бібліотекарі публічних бібліотек територіальних громад області завжди можуть розраховувати на методичну допомогу та долучатися до вебінарів з даної тематики.

Посилання:

Зюлева Ю. Бібліотеки – гарантований простір безбар'єрності. Вісник Дніпропетровської бібліотечної асоціації: Інформац. бюлетень. Вип. 10–2024. Дніпро: ДОУНБ, ДБА. 2024. С. 70–71.

*Олена Шматько,
завідувачка науково-методичного відділу
КЗ Львівської обласної ради «Львівська обласна
універсальна наукова бібліотека»,
Любов Янклевич,
директорка КЗ «Жидачівська
міська публічна бібліотека»*

Бібліотека як відкритий простір для соціалізації користувачів з особливими потребами

Бібліотеки відіграють важливу роль у суспільних перетвореннях. Завдяки адвокаційній діяльності ІФЛА та УБА вони були визнані важливими гравцями у сфері реалізації Цілей сталого розвитку та мають механізми розповсюдження цих знань у суспільстві.

Тому головними завданнями сучасних бібліотек на наступні десятиліття є забезпечення рівного доступу до інформації, запобігання цензурі, сприяння усуненню цифрової нерівності, особливо у сільських районах. Для їхньої реалізації бібліотекам вже не достатньо мати пандуси. Вони повинні сприяти створенню у своїх приміщеннях комфортних умов для людей з інвалідністю як у площині перебування у приміщенні бібліотеки, так і в площині специфіки споживання інформації цими людьми (забезпечити аудіосупровід та спеціальне обладнання для сприйняття інформації людьми з вадами зору, порушенням слуху тощо). Тобто для забезпечення доступності закладів для всіх мешканців громади необхідно створити інклюзивні простори і забезпечити їхнє наповнення відповідним обладнанням. В українському законодавстві термін «діти з особливими освітніми потребами» охоплює дітей з порушеннями психофізичного розвитку та дітей з інвалідністю. Це можуть бути діти з дитячим церебральним паралічем, із синдромом

Дауна, із аутизмом, з генетичними захворюваннями, з легкою розумовою відсталістю, з порушенням слуху, зору, мовлення. Для всіх є розроблені спеціальні освітні програми, але життя таких дітей не повинно обмежуватися тільки навчальними закладами та домівкою.

Місія бібліотеки – забезпечити фізичний та інтелектуальний доступ до інформації читачам з інвалідністю, через які їм важко або неможливо використовувати загальнодоступні ресурси; створити максимально комфортне та доступне середовище для адаптації та соціалізації. Інструментами бібліотекарів у досягненні такої мети мають бути прихильність, толерантність, комунікація, емпатія та прихильне середовище.

Пріоритетні напрями роботи бібліотек з користувачами з інвалідністю умовно можна поділити на чотири категорії:

- соціальні;
- інформаційні;
- психологічні;
- дозвіллієві.

Тому, пріоритетним напрямом роботи Жидачівської міської публічної бібліотеки стала інформаційна робота з користувачами з особливими освітніми потребами та їхніми батьками. Інформаційна підтримка батьків з питань соціалізації, лікування, навчання, розвитку дітей. Нами була зібрана соціальнокорисна інформація, а саме: перелік електронних адрес установ, організацій, благодійних фондів у нашій країні і за кордоном, розгорнуті анотації щодо їхнього призначення та профілю діяльності, види можливої допомоги, потреби, захоплення та таланти кожної дитини. Це допомогло створити розгорнуте портфоліо з вичерпною інформацією про кожну дитину спільноти «Щасливі разом».

Одним з важливих результатів співпраці із громадською організацією стала традиція проведення в бібліотеці

щорічного свята «Твори Добро» із залученням волонтерів, друзів та активістів громади. Також разом ми брали участь в обласному фестивалі «Повір у себе і у тебе повірять інші», який відбувався у місті Стрий. Це щорічний фестиваль, що проводиться для дітей та молоді з інвалідністю в різних містах Львівської області.

Це також сприяло розширенню кола друзів-помічників спільноти, забезпечило ефективне проведення інформаційної кампанії про важливість проблеми соціалізації дітей з інвалідністю, показало їхню безпорадність перед невіглаством окремих людей.

Ще одним напрямом роботи стала спільна проєктна діяльність. Так, реалізація проєктів «Придбання розвивального та гімнастичного обладнання для занять з сенсомоторного розвитку дітей з особливими потребами громадської організації «Щасливі разом» та «Створення умов для організації навчання комунікативних навиків та спілкування дітей з особливими потребами» за фінансової підтримки Благодійного фонду громад «Рідня» дала змогу облаштувати в бібліотеці відкритий інклюзивний простір для дітей зі спеціалізованим розвиваючим обладнанням (бізборд, світлодіодний стіл пісочниця для занять з пісочної анімації, каремати, м'які геометричні фігури, підвісне крісло «яйце-райце», еластична панчоха «Дослідник простору», модульні столи та крісла) та забезпечити можливість безпечного перебування в приміщенні.

Батьки дітей з інвалідністю потребують також підтримки та розуміння, адже дуже часто не можуть кваліфіковано оцінити розвиток своєї дитини, її поведінкову реакцію, психологічну атмосферу в сім'ї. Ці чинники можуть сильно вплинути на психіку дитини, значно ускладнити лікувально-реабілітаційні заходи та соціальну адаптацію. У такої дитини дуже високий рівень залежності від сім'ї, обмежені навики взаємодії в соціумі. Одним із завдань біблі-

отечних працівників є спільно із соціальними педагогами та психологами допомогти повноцінно спілкуватися, побачити реальну перспективу розвитку своєї дитини, з'ясувати можливі труднощі в її соціальному розвитку та адаптації. Саме бібліотека може стати майданчиком для спілкування особливої дитини з іншими дітьми, участі в різних проєктах та заходах, проведення вільного часу поза межами родинного кола. Це допомагає дітям та їхнім батькам позбутися відчуття самотності, почувати себе рівними та впевненими у власних силах.

Організація спільних заходів в бібліотеці збагатила учасників життєвим та творчим досвідом. Так, організована бібліотекою зустріч із практикуючим психотерапевтом, кандидатом психологічних наук Ларисою Дідковською на тему «Гармонія у всьому: психологічна та соціальна підтримка батьків, які виховують дітей з особливими потребами» надала батькам кейс практичних порад. Разом із відомою львівською письменницею-казкаркою Лесею Кічурою діти поринули у магію чарівного свята, із захопленням слухали казкові оповідання про Львів, львівські ліхтарі та про левів.

Тож давайте краще шукати крупичі золота та розвивати інклюзивні бібліотечні простори для дивовижних досягнень.

Посилання:

Шматько О., Янклевич Л. Бібліотека як відкритий простір для соціалізації користувачів з особливими потребами. Блог Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=5493>

Оксана Шевченко,
заступниця директора з
внутрішньобібліотечної роботи КЗК «ДОУНБ»

Бібліотека – територія без бар'єрів

(досвід роботи Дніпропетровської обласної універсальної
наукової бібліотеки ім. Первоучителів слов'янських Кири-
ла і Мефодія з реалізації регіональної інформаційно-
просвітницької програми)

У 2021 році було схвалено «Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року». Наша бібліотека активно долучилася до проведення інформаційної кампанії «Україна без бар'єрів». Фахівці колективу пройшли курс навчання «Безбар'єрна грамотність», який презентувало Міністерство цифрової трансформації на порталі «Дія. Цифрова освіта». Після перегляду серіалу бібліотекарі склали заліковий тест та згенерували на сайті іменні сертифікати, що підтверджували проходження навчання. Корисною була участь у воркшопі «Інклюзія в культурі для відновлення та стійкості спільноти». Під час заходу розбирали питання інклюзії, охорони нематеріальної культурної спадщини і як це сприяє соціальному включенню. Учасники розглянули оцінку потреб як основоположний крок для досягнення інклюзивності.

На бібліотечному сайті створено тематичний розділ, де зібрані як нормативна база з безбар'єрності, так і державні будівельні норми, які впливають або безпосередньо регулюють створення безбар'єрних просторів. Також тут розміщені корисні посилання на допоміжну літературу. Орієнтуючись на надання соціальних послуг та дбаючи про здоров'я своїх користувачів, співробітники відділів обслуговування впровадили у роботу сервісну послугу «Книга

додому». Сервіс має незмінну популярність у постійних користувачів літнього віку, часом телефонують родичі осіб з обмеженими можливостями та замовляють книги для своїх рідних. Бібліотекарі завжди прагнуть знайти індивідуальний підхід до кожного та адресно підходять до запитів. Після довірливих розмов з читачем вони безпомилково відчують психологічний стан та потреби абонента, тож можуть запропонувати потрібну та корисну для нього літературу. Бо правильно підібрана книга, що викликає позитивні емоції, не менш важлива, ніж коректно підібрані ліки.

Реалізація рекламно-інформаційного проєкту «Бібліотечна альтанка» – дієвий інструмент у просуванні послуг бібліотеки в громаді шляхом організації на вулицях міста пунктів безбар'єрного обслуговування. Саме на цій локації була організована презентація книг зі збільшеним шрифтом, які дуже зручні для читання людям з послабленим зором та людям похилого віку. Такі видання, орієнтовані на людей з вадами зору, набувають рис, що відрізняють їх від звичайних книг, адже висота шрифту становить не менше 14 пунктів (4,5 мм).

В умовах сьогодення питання інклюзії та безбар'єрного простору посідає чільне місце в бібліотечній сфері та має на меті максимально залучити людей, що мають особливі потреби, до суспільного життя. Готуючись до кожного заходу, ми повинні дотримуватись основних правил етичного спілкування, а саме: толерантності, рівноправ'я, шанобливості та вибору правильної форми звертання.

Посилання:

Шевченко О. Бібліотека – територія без бар'єрів (досвід роботи Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія з реалізації регіональної інформаційно-просвітницької програми). Вісник Дніпропетровської бібліотечної асоціації: Інформаційний бюлетень. Вип. 9. 2023. Дніпро: ДОУНБ, ДБА. 2023. С. 32–33.

«Безбар'єрність як цінність: можливості та перспективи бібліотек і закладів культури у створенні безбар'єрного простору»: інформаційна година

За ініціативою Міністерства культури і стратегічних комунікацій, Міністерства розвитку громад та територій України та Радниці уповноваженої Президента України з питань безбар'єрності, з 19 по 25 травня в Україні вперше проводиться Національний тиждень безбар'єрності. Метою тижня є формування і поширення культури безбар'єрності через інформаційні кампанії, мотивацію до змін та популяризацію позитивних прикладів рівності можливостей для всіх суспільних груп.

В Одеській національній науковій бібліотеці з цієї нагоди для фахівців бібліотек м. Одеси відбулася інформаційна година «Безбар'єрність як цінність: можливості та перспективи бібліотек і закладів культури у створенні безбар'єрного простору».

Під час заходу його учасники – фахівці одеських бібліотек, обговорили питання щодо створення інклюзивного середовища у книгозбірнях, що має забезпечити кожній людині, незалежно від її фізичних можливостей, віку, походження чи інших особливостей, можливість повноцінно користуватися всіма ресурсами та послугами закладу і бути активним учасником подій.

Із доповіддю «Безбар'єрність як цінність: можливості та перспективи бібліотек і закладів культури у створенні безбар'єрного простору» виступила Ганна Величко, регіональна координаторка Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», керівниця Центру ментального здоров'я Одеської обласної державної адміністрації. Вона, зокрема, акцентувала увагу на тому, що бібліотеки – це той простір, який може допомогти впровадити у суспільстві культуру піклування людей про себе і про інших як норму

поведінки. «Наразі багато закладів культури є активно долученими до надання психосоціальної підтримки громадянам», – зазначила пані Ганна.

Посилання:

«Безбар'єрність як цінність: можливості та перспективи бібліотек і закладів культури у створенні безбар'єрного простору»: інформаційна година. Одеська національна наукова бібліотека. URL: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=4979&utm_source=chatgpt.com

Безбар'єрність у бібліотеках Житомирської області: простір рівних можливостей для всіх

Сучасна бібліотека – це не просто місце для читання, а відкритий, доступний і комфортний простір, де кожен, незалежно від фізичних можливостей, соціального статусу чи віку, може реалізувати свої права на освіту, культурний розвиток та спілкування. Саме тому важливо, щоб бібліотеки не лише надавали доступ до знань, а й сприяли безбар'єрності, забезпечуючи рівні можливості для всіх категорій населення.

На постійній основі Обласною бібліотекою для дітей та юнацтва та обласною універсальною бібліотекою імені Олега Ольжича проводяться онлайн-презентації національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні, онлайн-вебінари та тренінги під назвами «Бібліотека без бар'єрів, без перешкод. Це про нас і для нас», «Безбар'єрність та недискримінація» для міських публічних бібліотек області, бібліотек навчальних закладів, інформування про права людей, рівність – незалежно від соціального статусу, етнічного походження, ментальної чи фізичної інвалідності.

Особливу увагу бібліотечні заклади приділяють організації освітніх та культурних ініціатив. Щотижня проводяться засідання розмовного клубу «Українська на часі», лекції «Культура без бар'єрів», а також численні онлайн-презентації, круглі столи, вебінари, воркшопи та тренінги. Ці заходи спрямовані на підтримку людей поважного віку, маломобільних груп населення, осіб з порушеннями зору та слуху, внутрішньо переміщених осіб, дітей та підлітків.

У бібліотеках області створено інформаційні зони «Бібліотека – територія допомоги», де відвідувачі можуть отримати консультації та інформаційні матеріали. Крім того, для людей з обмеженими можливостями у сільських та селищних бібліотеках області запроваджено послугу обслуговування за місцем проживання, що дозволяє користувачам отримувати необхідну інформацію та літературу безпосередньо вдома.

Серед бібліотечних закладів області особливо вирізняється Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Олега Ольжича» Житомирської обласної ради. Тут створено комфортне фізичне та інформаційне середовище, де кожен має рівні можливості для самореалізації, здобуття освіти, комунікації та розвитку.

Посилання:

Безбар'єрність у бібліотеках Житомирської області: простір рівних можливостей для всіх. Житомирська обласна державна адміністрація. URL: https://oda.zht.gov.ua/news/bezbar-yernist-u-bibliotekah-zhytomyrskoyi-oblasti-prostir-rivnyh-mozhlyvostej-dlya-vsih/?utm_source=chatgpt.com

Повір у себе: для людей з обмеженими фізичними можливостями

Бібліотечне обслуговування користувачів з особливими потребами є доволі актуальною темою. Не залишаються осторонь таких людей і бібліотечні установи Сарненщини. Своє основне завдання книгозбірні вбачають в забезпеченні інтелектуального доступу до інформації читачам з обмеженими можливостями, сприянню їх соціальної адаптації, розвитку творчих можливостей. Важлива роль відводиться також вихованню в молодого покоління толерантного ставлення до людей з особливими потребами.

Сарненська центральна бібліотека надає консультативну допомогу публічно-шкільним бібліотекам району в обслуговуванні людей з обмеженими фізичними можливостями, в проведенні масових заходів з інвалідами.

Справжнім святом для інвалідів, працівників соціальних служб є інформаційний бюлетень «Інва.net». Бібліотечні працівники, волонтери розповсюджують його у найвіддаленіших населених пунктах області. Зміст бюлетеня містить такі рубрики, які переважають в більшості випусків: колонка партнера; панорама подій регіону; панорама подій України; повір у себе; нам пишуть; поради психолога; корисні поради; шукаю друзів. Особлива увага приділяється обслуговуванню людей з обмеженими фізичними можливостями.

При всіх книгозбірнях району діють Центри регіональної інформації.

Публічно-шкільні бібліотеки Сарненської ЦСПШБ організовують та проводять змістовне дозвілля людям похилого віку та людям з обмеженими фізичними можливостями.

В публічно-шкільних бібліотеках Сарненської ТГ ведуться картотеки та списки людей з обмеженими фізич-

ними можливостями. Започатковано обслуговування людей з обмеженими фізичними можливостями книгами на дому (книгоношення). Працівниками бібліотек здійснюється індивідуальне обслуговування осіб з обмеженими фізичними можливостями за місцем проживання. Два рази на місяць бібліотекар носить літературу (книги, журнали, газети) на замовлення інвалідам, пенсіонерам, які самостійно не можуть пересуватися, додому.

З метою обслуговування соціально-незахищених груп населення, людей з обмеженими фізичними можливостями бібліотеки активно співпрацюють з відділом у справах сім'ї та молоді райдержадміністрації, районною організацією товариства Червоного Хреста, районним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, територіальними громадами, з Чудельською школою-інтернатом, Будинком милосердя м. Сарни, Степанським будинком для престарілих та іншими організаціями.

Вся робота бібліотеки по обслуговуванню людей похилого віку та інвалідів активно висвітлюється в засобах масової інформації: районній газеті «Сарненські новини», місцевому радіомовленні, та на Web-сторінці (lib.sowa.com.ua) Сарненської ЦСПШБ.

Посилання:

Повір у себе: для людей з обмеженими фізичними можливостями. Сарненська централізована система публічно – шкільних бібліотек. URL: <http://lib.sowa.com.ua/LEAP/LEAP-pp.htm>

Оксана Шестакова,
*керівниця Центру обслуговування користувачів
з особливими потребами Херсонської обласної
універсальної наукової бібліотеки ім. Олесь Гончара.*

Тиждень креативної терапії – інноваційна форма роботи з користувачами, які мають інвалідність

(з досвіду Херсонської ОУНБ ім. Олесь Гончара)

Сучасні бібліотеки – це ідеальне місце для створення креативних інклюзивних просторів, де кожен охочий може реалізувати свої творчі ідеї, отримати професійну консультацію, знайти однодумців для інтелектуального спілкування, запропонувати партнерські ініціативи, спрямовані на вирішення актуальних проблем суспільства.

Дедалі актуальнішими стають питання навчання, лікування, виховання, соціалізації дітей з інвалідністю. Серед сучасних засобів їхньої соціалізації значне місце відводиться такому напрямку корекційної педагогіки як арт-терапія, що має інсайторієнтовний характер та створює атмосферу довіри й уваги до внутрішнього світу дитини. Арт-терапія – це напрям сучасної психотерапії, що стрімко розвивається та стає дедалі популярнішим у професійному середовищі – як за кордоном, так і в нашій країні. Цей метод використовується для вирішення діагностичних, корекційних, психопрофілактичних завдань та з метою терапевтичного впливу. Сам термін «арт-терапія» з'явився всередині ХХ ст. Він передбачає низку специфічних методів, що сприяють зціленню людини засобами мистецтва. Не менш ефективним, але досить інноваційним напрямом терапії та корекції в нашій країні є анімалотерапія, тобто використання тварин для надання психокорекційної допомоги людям. Фахівці Херсонської ОУНБ ім. Олесь Гончара відсте-

жують актуальні світові тренди, щоб, упровадивши їх у свою діяльність, бути спроможними задовольняти потреби користувачів.

Завдяки проекту «Тиждень креативної терапії "Душа. Тіло. Гармонія"» в Херсонській ОУНБ ім. Олеса Гончара було створено творчий інклюзивний простір, де будь-хто міг відчувати лікувальний ефект від мистецтва. До програми ввійшли майстер-класи з найпопулярніших арттерапевтичних методик: ізотерапії, лялькотерапії, драмотерапії, бісеротерапії, пісочної терапії, казкотерапії тощо. У бібліотеці також уперше організовано безкоштовні сеанси арттерапії для дітей з інвалідністю.

Два роки поспіль на базі Центру обслуговування користувачів з особливими потребами діє інклюзивний ляльковий театр, де родини, що виховують дітей з ментальними розладами, створюють лялькові вистави та реалізують свої творчі ідеї.

Інклюзивний проєкт «Тиждень креативної терапії "Душа. Тіло. Гармонія"» дав змогу бібліотеці не тільки створити новий продукт, спрямований на задоволення актуальних потреб певної категорії користувачів, а й допоміг розширити партнерські зв'язки, залучити нових користувачів, прорекламувати практичні здобутки.

Посилання:

Шестакова О. Тиждень креативної терапії – інноваційна форма роботи з користувачами, які мають інвалідність. Бібліотечна планета. 2020. №4. С. 6–8.

*Анжела Ракша,
завідувачка відділу естетичного виховання
Херсонської обласної бібліотеки
для дітей ім. Дніпрової Чайки*

**Діти з обмеженими фізичними можливостями
в бібліотечному просторі: з досвіду роботи Херсонської
обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки**

Комунальний заклад «Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради – це поєднання всіх можливих впливів на виховання, розвиток та становлення дитини.

Діти з обмеженими фізичними можливостями на рівні з усіма читачами користуються послугами бібліотеки. Працівники книгозбірні забезпечують оперативне і комфортне бібліотечне обслуговування в режимі абонементу та читального залу, націлене на максимально повне задоволення потреб в книзі та інформації.

Робота щодо соціалізації дітей з інвалідністю у бібліотеці є систематичною та планомірною. Протягом кожного навчального року працівники бібліотеки співпрацюють зі спеціальними навчальними закладами міста та області, у яких є класи для дітей з обмеженими фізичними обмеженнями, Херсонською спеціальною школою-інтернатом I–III ступеню Херсонської обласної ради, де вчать діти з вадами слуху, з особливою категорією дітей, яка щороку збільшується та мало вивчена, – це «зачаровані діти» або діти з аутизмом.

Різноманітні заходи, які проводять працівники бібліотеки для особливої категорії дітей, відповідають їхнім можливостям сприйняття матеріалу. Серед них: заняття з творчого читання; народознавчого, фольклорного характеру; майстер-класи до народних та календарних свят. Завдя-

ки таким заняттям діти вчаться розрізняти види та жанри, техніки виконання та матеріали, пізнають їх розмаїття.

Заняття мистецтвом немислимі без створення особливої емоційної атмосфери захопленості, яка досягається за допомогою живого слова бібліотекаря, музики, зорових образів, поетичного тексту, ігрових ситуацій. Тому заходи, які проводяться для дітей з обмеженими фізичними можливостям, дуже яскраві, емоційні, насичені.

У роботі намагаємося через мистецтво зацікавити дітей читанням, прищеплювати любов до книги.

Для естетичного виховання дітей та для розвитку їх творчих здібностей велике значення має знайомство з творами образотворчого мистецтва. Багатий фонд бібліотеки дозволяє це зробити. Яскравість, виразність образів у картинах, скульптурі, архітектурі, творах прикладного мистецтва допомагають дітям глибше та повніше сприймати явища життя та знаходити образні вираження своїх вражень у малюнках, ліпленні, аплікації.

Бібліотечна діяльність дає широкі можливості для кожної дитини, адже при бібліотеці створено 10 клубів та об'єднань за інтересами, де кожен читач може вибрати діяльність до смаку.

З послугами бібліотеки можна познайомитися на сайті бібліотеки. Серед них новітні – 3D-фільми, 3D-моделювання, ігрова приставка XBOX ONE.

На сайті бібліотеки ведеться проєкт «Електронний вернісаж», присвячений художній творчості школярів. Саме тут можна познайомитися з вражаючими роботами юних митців, адже дитяча творчість найтонше та найповніше може зобразити світ крізь призму художньої фантазії. У галереї «Електронного вернісажу» зберігаються виставки різних років.

Через творчість діти з обмеженими фізичними можливостями вільно спілкуються не тільки з бібліотекарем, а й з іншими дітьми-читачами бібліотеки.

Бібліотека на сьогодні є тим простором, де відкриваються нові горизонти для творчого зростання та самовираження дітей різних вікових категорій та фізичних можливостей і розвитку.

Посилання:

Ракша І. Діти з обмеженими фізичними можливостями в бібліотечному просторі: з досвіду роботи Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки. КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки». URL.: <https://corr.ks.ua/obd.htm>

***Тетяна Борисенко,**
методистка КЗ «Павлоградська міська ЦБС»*

Бібліотеки Павлограда, рік 2024: зберігаємо ментальне здоров'я, наближуємо Перемогу!

Не маючи офіційного статусу, Павлоград, по суті, з 2014 року є прифронтовим містом. Незважаючи на постійну міграцію населення, часті обстріли, систематичну відсутність електрики, бібліотеки КЗ «Павлоградська МЦБС» залишаються відвідуваним громадським простором, а бібліотечні сервіси – затребуваними, весь час урізноманітнюються. Основним вектором роботи бібліотечної системи у 2024 році визначено:

- надання психоемоційної підтримки та допомоги постраждалим від війни, сприянні відновленню ментального здоров'я містян;

- практична допомога ЗСУ, родинам ВПО та іншим малозахищеним категоріям, поширення і популяризація ідеї волонтерства;
- просування української мови та літератури, а також розвиток безбар'єрності в системі надання інформаційно-культурних послуг.

Спільно з донорами-благодійниками проводяться акції з нагоди визначних дат. Так, при фінансовій підтримці та безпосередній участі фахівців БФ «Право на захист» проведений яскравий комплексний захід «Зігріти теплом та любов'ю кожне дитяче серце», під час якого дітки віком з 3 до 14 років брали участь у веселих ігротеках, вікторинах, майстер-класах, психологічних етюдах, фотографувалися у святкових фотозонах та отримали солодоші, напої та морозиво. Всього у святі взяли участь понад 80 дітей, залучено 18 110 грн, 25 коп. коштів благодійника.

Результативними в плані фандрейзенгу є заходи, які проводила ВБСЧ № 2 спільно з БФ «Жива!». Це яскраві емоційно та інформаційно насичені івенти (свята, майстер-класи, ігротеки), спрямовані на інтеграцію у громаду та загальне поліпшення психологічного стану родин біженців, теплі зустрічі в бібліотеці, на згадку про які всі учасники отримують від фонду запас мультівітамінів, улюблених солодошів, інші приємні сюрпризи.

До Всесвітнього дня біженця у червні ЦБС провела читацьку волонтерську акцію «Подаруй дитині українську книгу», під час якої городяни приносили до бібліотек улюблені книжки для дітей та підлітків як з особистих колекцій, так і зовсім нові з магазинів. Всього було зібрано близько 50 чудових українських книжок, які ми подарували малечі у модульному містечку разом з ігровою програмою та гарним настроєм.

Продовжувалася робота за багаторічною програмою «Інтеркультурні міста» в проєкті «Руйнування стереотипів

– побудова довіри та надії заради миру». Бібліотекарі з Павлоград та Ботчирки (Швеція) провели спільні «Корисні п'ятниці» разом лектором з соціальної роботи, супервізором та психотерапевтом Лілією Кайверт (Швеція). В рамках програми розроблено партнерський проєкт «Такі різ(д)ні люди» з залученням благодійних коштів на загальну суму 35 тис. грн. Це кроссекторальний проєкт, спрямований на підтримку національного культурного розмаїття міської громади.

Посилання:

Борисенко Т. Бібліотеки Павлограда, рік 2024: зберігаємо ментальне здоров'я, наближуємо Перемогу! Вісник Дніпропетровської бібліотечної асоціації: Інформаційний бюлетень. Вип. 10. 2024. Дніпро: ДОУНБ, ДБА. 2024. С. 6–8.

***Яна Радченко,**
журналістка, редакторка стрічки новин
yr@zmina.ua, м. Запоріжжя*

«Допомагаємо адаптуватися на новому місці та самореалізуватися»: як діє безпечний простір для жінок та дітей у Запоріжжі

У вересні 2022 року в Запоріжжі відкрили Безпечний простір для жінок та дітей, які постраждали від війни (WomenSafeSpace). Це проєкт громадської організації «УкрПроСтір», що став певним продовженням діяльності з надання психологічної допомоги, яка розпочалася ще у квітні. Ініціатива виявилася корисною та затребуваною серед жінок-переселенок, тому її вирішили продовжити та розширити.

Відтоді в приміщенні обласної бібліотеки двічі на тиждень почали організовувати різноманітні зустрічі для внутрішньо переміщених та місцевих жінок з дітьми, які потребували підтримки. Як зазначають самі засновники проєкту, їхня мета полягає не так у тому, щоб надати оперативну гуманітарну допомогу, як у тому, щоб у жінок більше не було потреби її отримувати.

ZMINA поговорила з директором благодійного фонду «Імпульс.UA» Миколою Колодяжним та директоркою громадської організації «УкрПростір», координаторкою проєкту «Безпечні простори» у Запорізькій області Наталею Селюковою про те, з чого почався проєкт та чим він живе зараз.

Тобто в якийсь момент ваша діяльність із суто освітньої перемкнулася на гуманітарну та психологічну?

Микола: Так, наш фонд почав більш стихійно орієнтуватися на ті потреби, які виникли в той момент у Запоріжжі та Україні загалом. Напевно, тоді найбільшою потребою була допомога переселенцям. Гуманітарною допомогою ми займалися і до цього, зокрема, коли почалася пандемія коронавірусу.

Коли з'явилася перша хвиля переселенців з тимчасово окупованих територій та зони бойових дій, то ми намагалися допомогти всім, чим могли, – шукали житло, надавали харчові продукти, одяг, ліки тощо. Це виявилось дуже затребуваним, тому з часом ми вирішили зробити цю роботу системнішою і сконцентрувати свою діяльність на підтримці жінок з дітьми, оскільки це одна з найуразливіших категорій серед переселенців. Спочатку шукали допомогу серед партнерів, благодійників та інших організацій. А потім подали грантову заявку до Українського жіночого фонду та почали працювати за підтримки донорських орга-

нізацій, а також за підтримки благодійників з Європи та США, які робили пожертви.

Тож чим займаються жінки в таких безпечних просторах?

Наталія: Ми приділяємо увагу певним напрямам – проводимо тренінги з мінної безпеки та першої медичної допомоги, надаємо психологічну та гуманітарну допомогу, а також працюємо над інформаційною безпекою жінок.

Першим блоком була саме психологічна допомога, хоча жінки не завжди визнають цю потребу. Коли вже є певна психологічна стабілізація, то ми переходимо до економічної безпеки. Багато жінок залишилося без роботи, тому ми працюємо над тим, щоб вони не ходили все життя по гуманітарну допомогу, а досягали чогось власними силами.

Економічна частина – це важливий напрям. На зустрічах ми вчилися писати бізнес-плани, розраховували собівартість того, що можна виготовляти або надавати як послугу. Ми завжди нагадуємо жінкам про те, що якщо вони подолали стільки труднощів для того, щоб вижити, то потрібно жити зараз.

Посилання:

Радченко Я. «Допомагаємо адаптуватися на новому місці та самореалізуватися»: як діє безпечний простір для жінок та дітей у Запоріжжі. URL.: <https://zmina.info/articles/dopomagayemo-zhinkam-adaptuvatysya-na-novomu-misczi-ta-samorealizuvatysya-yak-diye-bezpechnyj-prostir-dlya-zhinok-ta-ditej-v-zaporizhzhі>.

*Галина Приріз,
директорка КЗ «Публічні бібліотеки»
Новороздільської міської ради
Львівської області*

Життя без обмежень, коли бібліотека поруч

(із досвіду роботи КЗ «Публічні бібліотеки»
Новороздільської міської ради Львівської області)

У житті Новороздільської громади, що на Львівщині, бібліотеки набули значення як територія розвитку творчості, реалізації проєктів та форм діяльності, що є цікавими для кожного. Нам важливо залучити до читання книг, до культурного життя міста, до пізнання світу літератури також дітей та молодь з інвалідністю. Для цього працівники КЗ «Публічні бібліотеки» Новороздільської міської ради почали активно співпрацювати з ГО «Центр організації дозвілля для осіб з особливими потребами «Тавор». Також відвідують з ляльковими виставами та гостинцями вихованців Роздільського дитячого будинку-інтернату. Ми поставили собі за мету сприяння соціалізації людей з інвалідністю, їхньому творчому розвитку та створенню сприятливого середовища для рівного доступу для всіх можливостей, приділяючи особливу увагу найбільш вразливим та ізольованим групам жителів у громаді. У наших бібліотеках немає таких понять як «неможливо», «недоступно», «складно».

Глибшому пізнанню проблем людей з інвалідністю сприяла наша участь у 2018–2020 рр. у проєкті IREX ПУЛЬС «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» для бібліотек та громадських організацій об'єднаних територіальних громад України, який було реалізовано за підтримки Асоціації міст України та IREX.

Одним із його етапів стало картування громади. Завдяки цьому ми дізналися, що батьки дітей з інвалідністю потребували нашої допомоги, а фахівці ГО «Тавор» зацікавлені у співпраці.

Маємо переконання, що бібліотека – це не лише книги, а й простір для розвитку і реалізації кожного з жителів громади незалежно від їхньої спроможності. Тому важливим напрямом діяльності бібліотек є розвиток безбар'єрності.

Така активна співпраця публічних бібліотек, а також відвідування Роздільського дитячого будинку-інтернату допомагають соціалізації вихованців та адаптації їх у громаді, сприяють творчому розвитку людей з інвалідністю, усвідомленню, що вони не самотні, дають змогу діставати позитивні емоції від участі в бібліотечних заходах.

Посилання:

Приріз Г. Життя без обмежень, коли бібліотека поруч. Бібліотечна планета. 2024. №1. С. 17–19.

*Наталя Спаріхіна,
заступниця директора
КЗК «Дніпропетровська
обласна бібліотека для молоді»*

Мистецтво бути собою: у Дніпрі відкрилася виставка художниці Юлії Мамрак

У Дніпропетровській обласній бібліотеці для молоді відбулася презентація першої у місті персональної виставки талановитої художниці Юлії Мамрак під символічною назвою «Мистецтво бути собою. Світ очима Юлії Мамрак». Цей захід став не лише мистецькою подією, а й емо-

ційним зануренням у щирий внутрішній світ мисткині, який вона передає мовою кольору й світла.

Юлія Мамрак – художниця з міста Самар, яка з дитинства живе з діагнозом ДЦП. Попри виклики долі, вона реалізує себе в образотворчому мистецтві, працюючи в техніці кольорової графіки. Її творчість – це історія сили, натхнення та краси, що народжується з глибини серця. За роки активної творчої діяльності Юлія стала лауреаткою численних всеукраїнських і міжнародних конкурсів, її роботи зберігаються у приватних колекціях України, Німеччини, Болгарії та Франції.

На виставці представлені десятки робіт, кожна з яких – відображення світогляду художниці: яскравого, доброзичливого, глибоко емоційного. Юлія створює світ, у якому немає обмежень – є лише краса, гармонія та віра у добро.

Під час відкриття виставки гості почули багато теплих слів від тих, хто підтримує Юлію впродовж її творчого шляху. До присутніх звернулися заступник директора бібліотеки Наталя Спаріхіна, співорганізаторки виставки – народні майстрині Олена Андрущенко, Марина Головка та Марина Шедловська, які є членкинями громадської організації «Мистецька скарбничка». Вони відзначили не лише художній таланти Юлії, а й її наполегливість, відкритість і здатність дарувати світло через свої роботи.

Особливо зворушливим моментом заходу став виступ мами Юлії – Світлани Мамрак, яка поділилася особистою історією родини, шляхом дочки у мистецтві, подякувала всім, хто допомагає Юлії реалізовувати себе та вірить у її талант. Її щирі слова зворушили кожного, хто був присутній у залі.

Виставка «Мистецтво бути собою. Світ очима Юлії Мамрак» – це більше, ніж просто художня експозиція. Це історія людини, яка, попри труднощі, зуміла реалізувати

свій талант, поділитися ним зі світом і нагадати кожному з нас: справжнє мистецтво – це щирість, душа і бажання бути собою.

Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді продовжує відкривати нові імена, підтримуючи творчу молодь і створюючи простір, де кожен може знайти натхнення.

Посилання:

Мистецтво бути собою: виставка художниці та особлива історія Юлії Мамрак у Дніпрі». URL.: <http://youtu.be/av-Wt5BiBEY?si=YcOtK1ddigmMz1ZZ>

У бібліотеці Олександрівського району (вул. Гоголя, 66) відбулася панельна дискусія «Інклюзивна бібліотека – стратегія, ресурси, можливості»

Під час проведення заходу обговорили основні напрямки діяльності щодо формування особливого безбар'єрного простору на базі нової публічної інклюзивної бібліотеки, яка незабаром відчинить свої двері за адресою: вул. Незалежної України, 68-а.

Завдяки досвідченим спеціалістами з освітньої та соціальної інклюзії, гостям заходу, розробили план максимально ефективної діяльності нової бібліотеки, використовуючи весь потенціал оновленого простору, максимально враховуючи потреби користувачів, аби в майбутньому робота нової бібліотеки якнайкраще забезпечила соціальну взаємодію людей з обмеженнями у життєдіяльності, а також розвиток дітей з особливими освітніми потребами: розладами аутистичного спектру, різноманітними порушенням інтелектуального розвитку, порушеннями зору, слуху або мовлення, опорно-рухового апарату та ін., їхню

подальшу самореалізацію, всебічний розвиток та соціалізацію в суспільстві.

Модератор заходу – директор комунальної установи «Міська публічна бібліотечна система м. Запоріжжя» – Ірина Лень обговорила зі спеціалістами важливі критерії роботи Інклюзивної бібліотеки: доступність бібліотеки та її ресурсів і послуг для людей з інвалідністю, які мають освітню та соціальну інклюзію; методи обслуговування та надання адаптованих ресурсів для користувачів з інвалідністю; створення умов у бібліотеці щодо надання консультативно-психологічної допомоги; можливість залучення до взаємодії партнерів та організацій, присутніх на зустрічі; можливість надання консультаційної, навчальної підтримки бібліотечним спеціалістам.

Також виступали партнери та учасники: Запорізьке обласне відділення Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Українська Спілка інвалідів – УСІ», президент – Никитенко Станіслав Валерійович; радниця президента спілки, заступник директора Запорізької гімназії №90 – Колупасва Тетяна Миколаївна. Професор Запорізького національного університету, доктор психологічних наук – Клопота Євгеній Анатолійович. Заступник директора ЗОШ «Основа» – Шадова Олена Володимирівна та логопед-дефектологи. Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради: Турубарова Анастасія Володимирівна, завідувач кафедри спеціальної освіти та психології, кандидат психологічних наук, доцент. Дергач Маргарита Альфрітівна, професор кафедри спеціальної освіти та психології, доктор педагогічних наук, доцент. Голова Запорізької обласної організації Українського товариства глухих – Дюжев Віктор Юрійович. Голова Запорізької обласної організації ТОВ «Червоного Хреста України» – Бекетова Оксана Леонідівна.

За допомогою нової інклюзивної бібліотеки разом з партнерами та друзями будемо будувати новий світ без дискримінації та обмежень!

Посилання:

У бібліотеці Олександрівського району (вул. Гоголя, 66) відбулася панельна дискусія «Інклюзивна бібліотека – стратегія, ресурси, можливості». URL.:<https://cultura.city/news/u-biblioteci-oleksandrivskogo-rajonu-vulgogola66-vidbulasa-panelna-diskusia--inkluzivna-biblioteka---strategia-resursi-mozlivosti>

Львівська муніципальна бібліотека розробила унікальний гайд про те, як подавати інформацію для незрячих

Пресслужба Львівської міської ради

Команда Львівської муніципальної бібліотеки в межах адвокаційного проєкту «Інформаційна доступність для людей слабозорих та незрячих» розробила унікальний гайд «Новини доступні кожному і кожній», який розповідає, як робити інформаційні повідомлення інклюзивними.

Часто виникають питання, як правильно публікувати інформацію, щоб вона була доступна для кожного та кожної, особливо зараз, у часі війни, коли важлива інформація мусить швидко дійти до аудиторії. Саме тому команда Львівської муніципальної бібліотеки на чолі з спеціалістами інклюзивного простору «Сенсотека», напрацювала гайд, де зібрано рекомендації й додаткові матеріали, що детально пояснюють усі нюанси публікації новин для людей з порушенням зору та незрячих. Ініціатори проєкту планують поширити гайд серед усіх охочих, зокрема за-

кладів культури міста, бізнесу та органів влади регіону та всієї України.

Проект ініційований Львівською муніципальною бібліотекою та втілюється завдяки підтримці Мережі DOCU/CLUB, що фінансується Посольством Швеції в Україні, Національним фондом на підтримку демократії (NED) та Fondation de France.

Нагадаємо, в 2020 році в бібліотечній мережі міста був відкритий цілковито інклюзивний простір «Сенсотека», який і реалізовує концепт інклюзивного суспільства.

Львівська муніципальна бібліотека розробила унікальний гайд про те, як подавати інформацію для незрячих.

Посилання:

Львівська міська рада: Пресслужба Львівської міської ради:
URL.:<https://city-adm.lviv.ua/news/culture/296831-lvivska-munitsypalna-biblioteka-rozrobyla-unikalnyi-haid-pro-te-iak-podavaty-informatsiiu-dlia-nezriachykh>

Інформаційне видання

Безбар'єрність у бібліотеці: огляд публікацій і ресурсів: дайджест кращих практик з досвіду бібліотек України. / Управління культури, туризму, націонал. і релігій Дніпропетр. облдержадміністрації, Дніпропетров. обл. універсал. наук. б-ка ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія; упоряд. І. Білоус, ред. І.С. Голуб. – Дніпро: ДОУНБ, 2025. – 81 с.

Упорядник І.М. Білоус
Відповідальна за випуск: А.Л. Залєвська
Редагування, коректорська вчитка, верстка І.С. Голуб
Технічне редагування Ю.Г. Синчукова

Формат 60х90/16
Зам. № 327
Підписано до друку 21.08.2025
Тираж 15 прим.

Видавець і виготовлювач
КЗК «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

редакційно-видавничий центр
м. Дніпро, бул. Батальону Дніпро, 10